

شرح أصول الإيمان

تأليف فضيلة الشيخ

محمد بن صالح العثيمين

- اللغة الأمهرية -

የእምነት መሠረቶች ትንታኔ
(አርካኑል ኢማን)

፪ኛ: መሐመድ ቢን ሳልሐ ቢን ዑሰይሚን

ተርጓሚው መሐመድ ጀማል ሙኸታር

አሳታሚ እስላማዊ ዳዕዋና ዕውቀት ማህበር

إثيوبيا

المكتب التعاوني للدعوة والإرشاد وتوعية الجاليات في وسط بريدة

የእምነት መሠረቶች ትንታኔ

**ሸይክ ሙሐመድ ብን ሷሊሕ ብን
አል-ዑስይሚን**

ተርጓሚ - ሙሐመድ ጀግል ሙከታር

አሳታሚ

እስላማዊ ናዕፕና ዕውቀት ግዛር

አዲስ አበባ ህዳር 1985

**ሙቶ በህግ የተጠበቀ ነው
(All Rights Reserved)**

بِسْمِ اللَّهِ الرَّحْمَنِ الرَّحِيمِ

ምሥጋር ለአላህ ይግባ። እናመሰግናለን። ረድኤት ከርሱ እንለምናለን። ምሕረቱንም እንጠይቃለን። ወደርሱ ገስቅ እንገባለን። ከነፍሳትን ከፋቶችና ከመጥፎ ሥራዎቻችንም በአላህ እንጠበቃለን። አላህ ትኑን መንገድ የመራው ሰው የሚያጠመው የለም፤ ያጠመመውንም የሚያቀናው የለም። አጋር ከሌለው አንድ አላህ በስተቀር ሌላ አምላክ አለመኖሩን እመሰክራለሁ። ሙሐመድም መልክተኛው መሆኖቸውን እመሰክራለሁ። በአክብሮት የታጀበ የአላህ እገነትና ሠላም ለነቢዩ ለቤተሰባቸው ለባል ደረቦቻቸውና በቅንነት ለተከተሏቸው ሁሉ ይድረስ።

የተውሒድ ዕውቀት ከዕውቀቶች ሁሉ የላቀና የተከበረ፡ ከሁሉም ይበልጥ ሊቀሰሙት የሚገባ ዕውቀት ነው። ስለሀያሉ አላህ ስለሰዎች፡ ስለባህሪያቱና በፍጡራን አገልጋዮቹ ላይ ስላለው መብቱ የሚያስተምር ዕውቀት ነውና።

ወደ ሀያሉ አላህ የሚወስደው የእምነት ጉዳና መከፈቻ ቁልፍና የሕግጋቱም መሠረት ነው ተውሒድ። በዚህ ምክንያትም ከአላህ ወደ ሰው ልጆች የተላኩ ነቢያት በሙሉ በአንድ ቃል ለዚህ ተውሒድ ጥሪ አደርገዋል። አላህ (ሱ.ወ) እንዲህ ብሏል፡-

﴿وَمَا أَرْسَلْنَا مِنْ قَبْلِكَ مِنْ رَسُولٍ إِلَّا نُوحِي إِلَيْهِ أَنَّهُ لَا إِلَهَ إِلَّا أَنَا فَاعْبُدُونِ﴾
الأنبياء: ٢٠

« ከእነተ በፊትም እነሆ ከኔ ሌላ አምላክ የለምና ተገዙኝ፤ በግለት ወደርሱ የምናወርድለት ቢኾን እንጂ ከሙልክተኛ አንድንም አልላክንም። »¹

﴿شَهِدَ لِلَّهِ أَنَّهُ لَا إِلَهَ إِلَّا هُوَ، وَالْمَلَائِكَةُ وَأُولُوا الْعِلْمِ قَانِمَا بِالْقِسْطِ لَا إِلَهَ إِلَّا هُوَ الْعَزِيزُ الْحَكِيمُ﴾ آل عمران: ١٨

«አላህ ፡ በግስተካክል የቀመ (አስተናባሪ) ሲሆን፤ ከእርሱ በስተቀር ሌላ እምላክ የለሉ ማለትን መስከረ፤ ማላእክቶችና የዕውቀት ባለቤቶችም (እንደዚሁ መስከሩ)፤ ከእርሱ በስተቀር ሌላ እምላክ የለም፤ እኛናፈው ጥበበኛው ነው።»²

የተውሐድ አስረፋጊነት እስከዚህ የላቀ ደረጃ ያለው እስከሆነ ድረ ስም፣ እያንዳንዱ ሙስሊም ተውሐድን ለመግርና ለግስተግር፣ በጥልቀት አስተንትኖ ለመረዳትና ለግመን ትኩረት ሊሰጠው ይገባል። አንድ ሙስሊም ሃይማኖቱን በጤነኛ መሠረት ላይ ለመገንባት፣ አስተማማኝና አርኪ እምነት ኖሮት በእምነቱ ፍሪና በግንዛቤው ውጤት ለመደሰት የተውሐድ ዕውቀት በጥልቀት ሊኖረው ይገባል።

የእሰላም ሃይማኖት

የአባላም ሃይማኖት አላህ (ሱ.ወ) ሙሐመድን (ሲ.ዐ.ወ) የላከበት፤ ሃይማኖቶችን ሁሉ ያጠቃለለበትና ለአገልጋዮቹ ያግኛለበት፤ ጸጋውን ለሰዎች ያትረፈረፈበት ሃይማኖት ነው። ለሃይማኖትነት የወደደላቸውና ከርሱ በስተቀር ሌላ ሃይማኖት እርሱ ዘንድ ተቀባይ የገይሠን ሃይማኖት

ነው የእስላም ሃይማኖት። ሙሐመድ (ሰ.ዐ.ወ) የነቢያት መደምደሚያ መሆኑና ቸውን በግስመልክት አላህ (ሱ.ወ) እንዲህ ብሏል፡-

﴿ ما كان محمد أباً أحد من رجالكم ولكن رسول الله وخاتم النبيين ﴾ الأحزاب: ٤٠

« ሙሐመድ፤ ከወንዶቻችሁ የአንድ ሰው አባት አይደለም፤ ገን የአላህ መልክተኛና የነቢዮች መደምደሚያ ነው፤ ... »³

እስላም የተሟላውና አላህ ዘንድ የተወደደ ተቀባይነት ያለው ብቸኛ ሃይማኖት መሆኑን አስመልክቶም አላህ (ሱ.ወ) እንዲህ ብሏል፡-

﴿ لليوم أكملت لكم دينكم واتممت عليكم نعمتى ورضيت لكم الاسلام ديناً ﴾ المائدة: ٣

﴿ إن الدين عند الله الإسلام ﴾ آل عمران: ١٩

﴿ ومن يبتغ غير الإسلام ديناً فلن يقبل منه وهو فى الآخرة من الخاسرين ﴾ آل عمران: ٨٥

« ዛሬ ሃይማኖታችሁን ለናንተ ጥላሁላችሁ። ጸጋዬንም በናንተ ላይ ፈጸምኩ። ለእናንተም እስላምን ከሃይማኖት በኩል ወደድኩ፤ ... »⁴

« አላህ ዘንድ (የተወደደ) ሃይማኖት እስላም ብቻ ነው፤ ... »⁵

« ከእስላም ሌላ ሃይማኖትን የግረገረህ ሰው፤ ፈጽሞ ከርሱ ተቀባይ የለውም፤ እርሱም በመጨረሻይቱ ግለሆኑ ከከላሪዎቹ ነው። »⁶

3 ለለ-ሌጃብ /33/:40

4 ለለ-ግሊላህ /5/:3

5 ለለ-ጊዮራን/3/: 19

6 ለለ-ጊዮራን/3/: 85

የሰው ልጆች በመላ በእስላም ሃይማኖት አግባብነት እንዲገዙት አላህ (ሱ.ወ) ግዴታ አድርጎ ደንገጓል። ይህንኑ በግስመልክት አላህ (ሱ.ወ) ለነቢዩ ሙሐመድ (ሰ.ዐ.ወ) እንዲህ ብሏል:-

﴿ قل يا أيها الناس إني رسول الله إليكم جميعا الذي له ملك
للسماوات والأرض لا إله إلا هو يحيى ويميت، فآمنوا بالله
ورسله للنبي الأمي الذي يؤمن بالله وكلماته، واتبعوه لعلكم
تهتدون﴾ الأعراف: ١٥٨

« (ሙሐመድ ሆይ!) በላቸው:- እላንተ ሰዎች ሆይ! ፤ኔ ወደናንተ ወደ ሁላችሁም የአላህ መልክተኛ ነኝ፤ (እርሱም) ያ የሰግያትና የምድር ንግሥና ለርሱ ብቻ የሆነ ነው፤ እርሱ እንጂ ሌላ አምላክ የለም፤ ሕያው ያደርጋል፤ ይገድላልም፤ በእላህ፤ በዚያም በእላህና በታላቶቹ በግሪያምነው የግድገዳ የግያ ነብ ነቢይ በሆነው መልክተኛው እመኑ፤ ትንንም መንገድ ትመሩ ዘንድ ተከተሉት።»⁷

አቡ ሁረይራን በመጥቀስ ሙስሊም በዘገቡት ሐዲስ ውስጥ ነቢዩ (ሰ.ዐ.ወ) እንዲህ ብለዋል:-

(والذى نفس محمد بيده لا يسمع بى أحد من هذه الأمة يهودى
ولا نصرانى ثم يموت ولم يؤمن بالذى أرسلت به إلا كان من
أصحاب النار)

« ነፍሱ በእጁ በሆነች (አላህ) እምላለሁ፤ ከዚህ ሕዝብ ውስጥ አይሁዳዊም ይሁን ክርስትያን ስለኔ (ስለጥረዬ) ሰዎቶ፤ በተላኩበት እምነት ሳያምን የሞተ ግንኛውም ሰው ከእሳት ጓዶች (አንዱ) ይሆናል።»

7 አላ - ለፅፋ 7/1: 158

በነቢዩ ግመን ግለት ነቢዩ ያስተግሩትን ከልብ አምና ግረጋገጥ መቀበልና መታዘዝ ነው እንጂ እውነት ነው ብሎ መናገር ብቻ አይደለም። በዚህ ምክንያት የነቢዩ (ሰ.ዐ.ወ) አጉት የነበሩት እቡ ጧሊብ፣ ነቢዩ የተናገሩትን ሁሉ እውነት ነው ብሎ ከመናገራቸውና ሃይማኖቱ ከሁሉም ሃይማኖት በላይ መሆኑን ከመመስከራቸውም ጋር በነቢዩ አግኝ አልነበሩም።

እስላማዊው ሃይማኖት ቀደም ሲል በነበሩት መለኮታዊ ሃይማኖቶች ውስጥ የተጠቃለሉትን ጠቃሚ ነገሮች ሙሉ በሙሉ ያካተተ ከመሆኑም በላይ፣ በተጨማሪም ለሁሉም ዘመን ሥፍራና ሕዝብ ምኞና ጠቃሚ የመሆን ብልጫ አለው። አላህ (ሱ.ወ) ለመልክተኛው (ሰ.ዐ.ወ) እንዲህ ይላቸዋል፡-

﴿وَأَنزَلْنَا إِلَيْكَ الْكِتَابَ بِالْحَقِّ مُصَدِّقًا لِّمَا بَيْنَ يَدَيْهِ مِنَ الْكِتَابِ
وَمُهَيِّئًا عَلَيْهِ ٱلْمَانَّةَ: ٤٨﴾

« ወደ አገተም መጽሐፉን ከበሬቱ ያለውን መጽሐፍ አረጋጋጭና በርሱ ላይ ተጠባባቂ ሲሆን በውነት አወረድገኝ ... » 8

እስላም ላሁሉም ዘመን አገርና ሕዝብ ተስማሚና አመቺ ነው ግለት በርሱ መመሪያና ተግባራዊ ግድረጉ በየትኛውም ዘመንና ሥፍራ የሕዝብን ጥቅም ከማስጠበቅ በስተቀር በፍጹም አይጻረርም ግለት ነው። ይህ ግለት ደግሞ አንዳንድ ሰዎች እንደሚፈልጉት እስላም ለሁሉም ዘመን ሥፍራና ሕዝብ ያጉበድዳል ግለት አይደለም።

እስላማዊ ሃይማኖት፣ በተገቢው መንገድና በትክክል አጥብቆ የያዘውን ሰው አላህ (ሱ.ወ) ሊያገዘውና ከሌላው በላይ ሊያደርገው ቃል የገባለት እውነተኛ ሃይማኖት ነው። አላህ (ሱ.ወ) እንዲህ ብሏል፡-

﴿ هو الذى أرسل رسوله بالهدى ودين الحق ليظهره على الدين كله ولو كره المشركون ﴾ للصف : ٩

﴿ وعد لله الذين آمنوا منكم، وعملوا الصالحات ليستخلفنهم فى الأرض كما استخلف الذين من قبلهم، وليمكنن لهم دينهم الذى ارتضى لهم، وليبدلنهم من بعد خوفهم أمنا، يعبدوننى لايشركون بى شيئا، ومن كفر بعد ذلك فأولئك هم الفاسقون ﴾ البقرة: ٥٥

« እርሱ ያ አጋሪዎቹ ቢጠሉኸ ሙሉ ለሙሉ በሙሉ (መጽሐፍ) ፣ በውነተኛው ሃይማኖት (በእስላም) ፣ ከሃይማኖት ሁሉ በላይ ይፋ ሊያደርገው የላከኝ ነው። »⁹

« አላህ እነዚያን ከናንተ ያመትንና ሙሉን ሥራዎችን የሠሩትን፣ እነዚያን ከእርሱ በፊት የነበሩትን እንደተካ በምድር ላይ በእርግጥ ሊተካቸው ለነሱም ያንን የወደደላቸውን ሃይማኖታቸውን ሊያደላድላቸው፣ ከፍርሃታቸውም በኋላ ጸጥታን ሊለውጥላቸው፣ ተስፋን ታል ስጥቷቸዋል፣ በእያንዳንዱም የግንዛቤ ጥንቃቄ ይገኙታል፣ ከዚያም በኋላ የሳይ ሰው፣ እነዚያ እነሱ ለሙሉ ሆኖቸው። »¹⁰

እስላማዊው ሃይማኖት ዐቂዳና ሸሪዓ (እምነትና ድንጋጌ) ነው። በዐቂዳውም ሆነ በሸሪዓው የተገኘ ነው።

1/ የአላህን ተውሒድ (አንድነት) ያስተምራል፣ ከሸርክ (ከግጋራት) ይከለክላል።

2/ እውነት መናገርን ያዛል፣ ከውሸት ይከለክላል።

9 ለል-ሶፍ /61/፡9
10 ለል- ኑር /24/፡ 55

3/ ፍትሕና እኩልነት እንዲሰፍን ያሳል፤ ግፍና ጥቆና ይከለክላል።¹¹

4/ ለታግኝነትና ለአደራ ጠባቂነት ያሳል፤ ከካዲነትና ከእምነት አጉዳይነት ይከለክላል።

5. ለቃል ኪዳን አከባሪነት ያሳል፤ ቃለ አባይነትን ይከለክላል።

6. ለወላጆች መታዘዝና በጉዳድራጊነት ያሳል፤ እነሱን ማስቀየም ይከለክላል።

7. ዝምድና እንዲቀጥል ያሳል፤ ዝምድና ማቋረጥን ይከለክላል።

8. ለመልካም ጉርብትና ያሳል፤ መጥፎ ጉርብትና ይከለክላል።

በአጠቃላይ አነጋገር እስላም በመልካም ሥነምግባራት ሁሉ ያሳል። ከመጥፎና ውዳቂ ባህርያት ሁሉ ይከለክላል።

በመልካም ተግባራት ሁሉ ያሳል፤ ከመጥፎ ተግባራት ሁሉ በጥብቅ ይከለክላል። ይህንኑ በማስመልከት አላህ (ሱ.ወ) እንዲህ ብሏል:-

﴿إِنَّ اللَّهَ يَأْمُرُ بِالْعَدْلِ وَالْإِحْسَانِ، وَإِيتَاءِ ذِي الْقُرْبَىٰ، وَيَنْهَىٰ عَنِ
الْفَحْشَاءِ وَالْمُنْكَرِ وَالْبَغْيِ يَعِظُكُمْ لَعَلَّكُمْ تَذَكَّرُونَ﴾ النحل: ٩٠

« አላህ በግስተካክል፣ በግላመርም፣ ለዝምድና ባለቤት በመስጠትም ያሳል፤ ከእስከፊም፣ (ከግማገዘር)፣ ከጊጠላም ሃገር ሁሉ፣ ከመበደልም ይከለክላል፤ ትገዛቡ ዘንድ ይገሥታችኋል።»¹²

11 ፍትህ ግለት ተመሳሳይ የሆኑ ነገሮችን ግስተካክል (ተለያዩትን) ግለሆኑ ነው። ለገላገድ ሰዎች የእስላም ሃይማኖት የእኩልነት ሃይማኖት ባለው ያለገደብ ዕልትነት መልኩ የጊናገራት ገይነት ለት እኩልነት ለይደለም። በይዞታዊና በተፈጥሮያዊ የሚለያዩ ነገሮችን ግስተካክል እስላም ይዞት ያልመጣውና ለደራጊዎች የግደመስገዳት ለድልድል እንጂ ፍትሕ ለይደለም።

12 ለሉ- 12ሐ /16/፡ 90

የእስላም ማዕዘናት (አርካኑል እስላም)

የእስላም ማዕዘናት ግለት ሃይማኖቱ የታነጸባቸው የማዕዘን መሠረቶች ግለት ነው። እነሱም ቀጥሎ በእብነ ዑመር አማካይነት በተላለፈው ነቢያዊ ሐዲስ ውስጥ የተመለከቱት አምስት ማዕዘናት ናቸው።

بنی الاسلام على خمسة: على أن يوحد الله (وفى رواية) على خمس: شهادة أن لا إله إلا الله وأن محمدا عبده ورسوله، وإقام الصلاة وإيتاء الزكاة وصيام رمضان والحج) متفق عليه

« እስላም የተገነባው በአምስት ነገሮች ላይ ነው፡- ከእነህ በስተቀር ሌላ አምላክ አለመኖሩንና ሙሐመድ የእነህ አገልጋይና መልክተኛው መሆናቸውን መመስከር፤ ደንቡን ጠብቀና አዘውትሮ ሶላት መስገድ፤ ዘካት መክረል፤ የረመጸን (ወር) መጸዋና ሐጅ ግድረገ ናቸው። »¹³

1- ከእነህ በስተቀር ሌላ አምላክ አለመኖሩንና ሙሐመድ አገልጋይና መልክተኛው መሆናቸውን መመስከር

ይህ ቃለ ምስክር በፍጹምነትና በቁርጠኝነት በልብ አምና በመቀበል በአንደበት የሚገለጽ ምስክርነት ነው። በእርግጠኝነቱና በቁርጠኝነቱ የአይን እግኝነት ያህል ምስክርነት ተብሏል። ይህ ቃለ ምስክርነት ሁለት ከፍሎች ቢኖሩትም- ለእነህ ተውሐድና ለሙሐመድ መልክተኝነት የተሰጠ ሁለት

13 ዑሻሪና ሙሊያ የዘገቡት ሐላለ

ዓይነት ምስክርነት ቢሆንም— እንደ አንድ ግዕዝ ብቻ ይወሰናል። ለዚህ ምክንያት አንድም ነቢዩ (ሰ.ዐ.ወ) የአላህን መልክት የሚያስተላልፉ በመሆናቸው እርሳቸው የአላህ አገልጋይና መልክተኛው መሆናቸውን መመስከር፤ ከአላህ በስተቀር ሌላ አምላክ እንደሌለ በግረጋገጥ የተሰጠውን ቃለ ምስክርነት የሚያግኝ በመሆኑ ነው። ወይ ደግሞ ሁለቱ ቃለ ምስክርነት ሥራዎች አላህ ዘንድ ትክክለኛ ሆነው እንዲገኙና ተቀባይነት እንዲኖራቸው ለግድረግ ዋነኛው መሠረት በመሆናቸው ነው። ለአላህ (ሱ.ወ) ፍጹም ሳይሆኑና የመልክተኛውን ፈለግ ሳይከተሉ አንድ ሥራ ትክክለኛ መሆንም ሆነ ተቀባይነት ግግኝት አይችልም። ለአላህ (ሱ.ወ) ፍጹም በመሆን ከአላህ በስተቀር ሌላ አምላክ አለመኖሩን የመመስከሩ ሁኔታ ይረጋገጣል። የአላህን መልክተኛ በመከተልም ሙሐመድ የአላህ አገልጋይና መልክተኛው መሆናቸውን የመመስከሩ ሁኔታ ይረጋገጣል።

ከዚህ ቃለ ምስክርነት አበይተ ጥቅሞች መካከል ልብና ነፍስን ከፍጡራን ባርነት ነጻ ግወጣትና ከነቢያት በስተቀር ለሌሎች ተከታይ ከመሆን ግላቱን ይገኙበታል።

2- ሰላትን አዘውትሮ መስገድ

ይህ ግለት አዘውትሮ በተግላ ሁኔታ ሥነ ሥርዓቱንና ወትቶቹን ጠብቆ በትጋት በመስገድ አላህን መገዛት ግለት ነው። ሰላት ከሚያስገኛቸው ጥቅሞች መካከል የልብ (የመንፈስ) እርካታና የዐይን ግረፊያ ግግኝት፤ ከመጥፎና ከሚጠሉ ነገሮች መራት ይገኙበታል።

3- ዘካት መስጠት

ዘካት ከሚከፈልባቸው የሀብት ዓይነቶች በገደታነት የተደነገገውን የሀብት መጠን ለሚገባቸው ክፍሎች በመስጠት አላህን (ሱ.ወ) መገዛት ነው። ከጥቅሞቹ መካከል ነፍስን ከወራጽ ባህሪ- ከንፋገት- ግጽዓትና የእስላምና የሙስሊሞችን ችግር መቅረፍ ይገኙበታል።

4- የረመዳንን ወር መጽዎ

በረመዳን ወር ቀናት ጾምን ከሚያስገድቱ ነገሮች ራስን ቆጥቦ በመዋል አላህን መግዝዛት ነው። ከወጤቶቹ መካከል ራስን ለአላህ (ሱ.ወ) ውደታ ብሎ ከሚወዱት ነገሮች መቆጠብን ግለግመድ አንዱ ነው።

5- የሐጅ ሥርዓተ ጸሎት ማድረስ

ይህ ደግሞ ወደ ተከበረው የመካ መስጊድ በመጓዝ የሐጅ ሥርዓተ ጸሎትን በማድረስ አላህን (ሱ.ወ) መግዝዛት ነው።

ከወጤቶቹ መካከል የአላህን ትዕዛዝ ለመፈጸም ሲባል ኢኮናሚያዊና አካላዊ ፕረትና መስዋትነት የመክፈል ልምድ ግለገኘት አንዱ ነው። በዚህም ምክንያት ነው ሐጅ በአላህ (ሱ.ወ) መንገድ የሚደረግ አንድ ዓይነት ትግል (ጅሃድ) የሆነው።

እነዚህ የጠቀስናቸውና ሌሎችም ያልጠቀስናቸው የግዕዘናቱ ጥቅሞችና ወጤቶች ሕዝቡን፤ በእውነተኛ ሃይማኖት ለአላህ በፍጹምነት የሚገዝዛ፤ ሰዎችን በፍትህና በትክክለኛነት የሚኖሩ ገዢዎችና የጠራ እስላማዊ ሕዝብ ግድረግ ያስችላሉ። ከአምስቱ የእስላም ግዕዘናት ውጭ ያሉት ሌሎች የእስላም ሕገጋት እነዚህ መሠረቶች የተቃኙ ከሆኑ የተቃኙ ይሆናሉ። የሕዝቡ አጠቃላይ አኗኗርም ሃይማኖታዊ ሁኔታዎቹ ጥሩ ሆነው ሲገኙ ይሻሻላል። ሃይማኖታዊ ጉዳዮቹ በተበላሹ መጠንም አጠቃላይ መሻሻሉ ይቀርበታል።

ይህን እንዲገለጽለት የፈለገ ሰው የሚከተለውን የአላህ (ሱ.ወ) ቃል ያንብብ:-

﴿ ولو أن أهل القرى آمنوا واتقوا لفتحنا عليهم بركات من السماء والأرض، ولكن كذبوا فأخذناهم بما كانوا يكسبون. أو أمن أهل القرى أن يأتيهم بأسنا بياتا وهم نائمون، أو أمن أهل القرى أن يأتيهم بأسنا ضحى وهم يلعبون. أفأمنوا مكر الله، فلا يؤمن مكر الله إلا القوم الخاسرون ﴾ الأعراف: ٩٦ - ٩٩

« የከተማዎ ሰዎች ባመኑና በተጠነቀቁ ናር፤ በነሱ ላይ ከሰማይም ከምድርም በረከቶችን በከፈትንላቸው ነበር፤ ግን እስተባበሉ፤ ይሠሩት በነበሩትም ጋጢአት ያዝናቸው። የከተማዎ ሰዎችም እነሱ የተኙ ችነው ቅጣታችን ሌሊት ሊመጣ ባቸው አይፈሩምን? የከተማዎ ሰዎችና እነሱ የሚጻወቁ ችነው ላሉ፤ ቅጣታችን ቀን በረፋድ ሊመጣባቸው አይፈሩምን? የእሳህንም ግዘናጋት (እስመቶቶ በድን ገት መያዙን) አይፈሩምን? የእሳህንም ግዘናጋት ከከላሪዎች ሕዝቦች በስተቀር የሚተግመን የለም።» ¹⁴

የእስላም ዐቂዳ መሠረቶች

ቀደም ሲል እንዳወሰነው ሁሉ የእስላም ሃይ ግናት ዐቂዳ (እምነት) እና ሸሪዓ (ድንጋጌ) ነው። አንዳንድ ሕግጋቱን በመጠቀም የሸሪዓው መሠረት ተደርገው የሚቆጠሩ ግዕዝናቹን አውስተናል።

የእስላማዊ ዐቂዳ መሠረቶች ደግሞ በእሳህ፤ በመላእክቱ፤ በመጻሕፍቱ፤ በመልክተኞቹ (በነቢዮቹ) በመጨረሻው (የትንሣኤ) ቀንና መልካሙም ሆነ መጥፎ በእሳህ ዕውቀትና በርሱ መሻት የሚፈጸም መሆኑን በግመን ላይ ይታነጻል። የእሳህ መጽሐፍ- ቁርአንና የነቢዩ (ሰ.ዐ.ወ) ፈለገ ሕይወት ቡን-ና እነዚህን የእምነት መሠረቶች አመለክተዋል። እሳህ (ሱ.ወ) እንዲህ ብሏል:-

14 ለል-ሐፊፍ /7/: 93-96

﴿ ليس البر أن تولوا وجوهكم قبل المشرق والمغرب ولكن البر من آمن بالله، واليوم الآخر، والملائكة، والكتاب والنبیین ﴾
البقرة: ۱۷۷

« መልካም ሥራ፣ ፈቃዳችሁን ወደ ምሥራቅና ምዕራብ አቅጣጫ ግዞር አይደለም፤ ግን መልካም ሥራ በአላህና በመወረሻው ቀን፣ በመላእክትም፣ በመጻፅፍትም፣ በነቢያትም ያመነ ሰው፤... »¹⁵

﴿ إنا كل شيء خلقناه بقدر، وما أمرنا إلا واحدة كلمح بالبصر ﴾
القمر: ۴۹ - ۵۰

« እኛ ሁሉን ነገር በአክ ፈጠርንው ትእዛዛችንም እንደ ንድን ቅጽበት እንዲት (ቃል) እንጅ ሌላ አይደለም »¹⁶

ነቢዩ (ሰ.ዐ.ወ) መልአኩ ጅብሪል ስለኢግን በጠየቃቸው ጊዜ የግዚክ ተለውን ምላሽ ሰጥተውታል፡-

(الايمان أن تؤمن بالله، وملائكته، وكتبه، ورسله، واليوم الآخر، وتؤمن بالقدر خيره وشره) رواه مسلم

« ኢግን ግለት በአላህ፣ በመላእክት፣ በመጻፅፍት፣ በመልክተኞች (በነቢያት)፣ በመወረሻው (የትንሣኤ) ቀን ግመንና መልካሙም ሆነ መጥፎው በአላህ መሻትና በውላኔው የግዚክት መሆኑን ግመን ነው... »¹⁷

በአላህ (ሱ.ወ) ግመን

በአላህ ግመን አራት ነገሮችን ያጠቃልላል፡-

15 ለል-ባቀራህ /2/: 177
16 ለል-ቀመር /54/: 49-50
17 መስሊም የገገቡት ልላል

አንደኛ— የአላህን (ሱ.ወ) መኖር ማመን

ተፈጥሮ፡ አእምሮ፡ ሸሪዓና ሕዋላዊ ግንዛቤ የአላህን መኖር ያመለክታሉ።

1- የተፈጥሮ አስረጅነትን በተመለከተ ግንኙነትም ፍጡር ቀዳሚ አሳቤና ትምህርት ላይኖረው በተፈጥሮው በፈጣሪው የሚያምን ሆኖ ይፈጠራል። ከዚህ የተፈጥሮ ግዴታ ከጊዜ በኋላ የሚደርስ አጋጣሚ ነገር ካልጋረደው በስተቀር ከዚህ ሕግ የሚወጣ ሰው የለም። ነቢዩ (ሰ.ሀ.ወ) ይህንን በግስመልክት እንዲህ ብለዋል፡-

(مامس مولود إلا يولد على الفطرة، فأبواه يهودانه أو ينصرانه
أو يمجسانه) رواه البخاري .

« ግንኙነትም የሚወለድ ሕጻን በተፈጥሮው አማኝ (ሙስሊም) ሆኖ ይወለዳል። ወላጆቹ ናቸው ከርስቲያን ወይም አይሁዳዊ ወይም እሳት እምላቢ (ዦርስቲያን) እንዲሆን የሚያደርጉት።» ¹⁸

2- ለአላህ መኖር የአእምሮን አስረጅነት በተመለከተ ደግሞ ያለፈውም ሆነ ያለው ፍጥረት የግዴታ ያስገኘውና የፈጠረው እምላክ የሚያስፈልገው መሆኑን አንረዳለን። ግንኙነትም ፍጥረት ራሱን በራሱ ማስገኘት አይችልምና። በአጋጣሚም ሊፈጠር አይችልም። አንድ ነገር ራሱን በራሱ መፍጠር የማይቻልበት ምክንያት ያ ነገር ከመገኘቱ በፊት ያልነበረ ነውና እንዴት ሆኖ ፈጣሪ ይሆናል?!

¹⁸ ቡኤሪ የጽዕነት ሐሳስ

በአጋጣሚ ሊፈጠር የግይቻልበት ምክንያት ደግሞ አንድ ድርጊት ለመከሰት የገዴታ አድራጊ ስለሚያስፈልግ፤ በዚህ ድንቅ ሥርዓት የተሟላ ቅንብር፤ የተራቀቀ የሳቢያዎችና የውጤቶች ረቂቅ ቅንጅትና በከስተቶች መካከል በሚስተዋለው አስደናቂ ትስስር ፍጥረት በአጋጣሚ እንዳልተገኘ በቁርጠኝነት ያረጋግጣሉ። በአጋጣሚ የሚከሰት ነገር መጀመሪያውኑ ሲከሰት ሥርዓት ባለው መንገድ እስካልሆነ ድረስ ከተገኘ በኋላ ለመቆየትና ለማደግ እንዴት ሥርዓትና ቅንጅት ሊኖረው ይችላል?!

ስለዚህም ፍጥረታት ራሳቸውን በራሳቸው ያልፈጠሩና በአጋጣሚ የተገኙ እስካልሆኑ ደግሞ የፈጠራቸውና ያስገኛቸው የዓለማት ጌታ አላህ መሆኑ ገዴታ ይሆናል። አላህ (ሱ.ወ) ይህን የአእምሮ አስረጅነትና ቁርጠኛ ግረጋገጫ ሲያወላ እንዲህ ብሏል:-

﴿أَمْ خَلَقُوا مِنْ غَيْرِ شَيْءٍ أَمْ هُمُ الْخَالِقُونَ، أَمْ خَلَقُوا السَّمَاوَاتِ
وَالْأَرْضَ بِلَا يَوْفِقُونَ، أَمْ عِنْدَهُمْ خَزَائِنُ رَيْبِكَ أَمْ هُمُ
الْمُصِيطِرُونَ﴾ الطور: ٢٥ - ٢٧

« ወይስ ያለ አንዳች (ፈጣሪ) ተፈጠሩን? ወይስ እነርሱ ፈጣሪዎች ናቸውን?
ወይስ ለግያትንና ምድርን ፈጠሩን? አይደለም! አያረጋግጡም። ወይስ የጌታህ
ገምጽ ቤቶች እነሱ ወገድ ናቸውን? ወይስ እነሱ አሸናፊዎች ናቸውን? »¹⁹

ይህም ግለት ያለ ፈጣሪ አልተፈጠሩም፤ ራሳቸውን በራሳቸውም አልፈጠሩም፤ ስለዚህም ፈጣሪያቸው የዓለማት ጌታ የሆነው አላህ (ሱ.ወ) ነው ግለት ነው። ከላይ የተጠቀሱትን አንቀጾች ነቢዩ (ሰ.ዐ.ወ) ሲያነቡ የሰሙት ጁበደር ብን ሙጥዕም የተባሉ ባልደረባ (ሰሐቢይ) ያን ጊዜ አልሰለሙም ነበረና :- እነዚህን አንቀጾች ከነቢዩ አንደበት ስለግ ልቤ

19 ለል-ጦር /52/: 35-37

በድንጋጤና በአድናቆት ሊፈርስ ነበር፤ ያኔም ነበር እምነት ልቤ ውስጥ የተደላደለው» በማለት የተናገሩትም በዚህ እውነታ ልባቸው ስለተነካ ነበር።

ነጥቡን የሚያብራራ ምሳሌ እንስጥ። በመካከላቸው ወንዞች በሚፈሉባቸው የአትክልት ሥፍራዎች የተከበበ፤ በምንጣርችና በአልጋዎች የተሞላና በተለያዩ ጌጣጌዎች የተሸለመ ሕንጻ ቤት አለ። ይህ ሕንጻና በውስጡ የተጠቃለሉት ማረያዎቹ እንዲሁ በአጋጣሚ ግንም ሳይሠሩባቸው ድንገት የተገኙ ናቸው ብሎ አንድ ሰው ቢያወራልን ወዲያውኑ ነው የምናስተባ ብለውና ወረውን ተራ የጅላጅልነት ወረ አድርገን የምንቆጥረው። ታዲያ መሪትን ለማያትን ጠፈራዊ ምህዋሮችን ያካተተው ይህ ግዙፍ ቱኒሽርስ በዚህ ድንቅና ተአምራዊ ቅንብሩ ያለ ሠራ ያለ አድራጊ ራሱን በራሱ ያስገኘ ወይም በአጋጣሚ የተፈጠረ ሊሆን ይችላል ተብሎ ይገመታልን?!

3- ለአላህ መኖር የሸረጎ (የመለኮታዊ ሕግ) አስረጅነትን በተመለከተ፡- መለኮታዊ መጻሕፍት በሙሉ ይህንኑ ይናገራሉ። በነዚህ መለኮታዊ መጻሕፍት (አል-ኩቱቡ-ስ-ለ-ማዊያህ) ውስጥ የተካተቱት ትምህርቶች የሰዎችን ጥቅም ለመጠበቅ የታለሙ መሆናቸው ራሱ ጥበበኛና የፍጡራትን ጥቅሞች በጥልቀት ዐዋቂ ከሆነ ጌታ የተላለፉ ለመሆናቸው ማስረጃ ነው። በመጻሕፍቱ ውስጥ የተጠቃለሉ ተፈጥሮያዊ እውነታዎች በነባራዊ ሁኔታ በተጨባጭ የተረጋገጡ መሆናቸውም መጻሕፍቱ የገለጷቸውን ነገሮች ማለን ሃት ከሚችል ቻይ ጌታ የተላለፉ ለመሆናቸው ማስረጃ ነው።

4- የሕዋላዊ ግንዛቤ አስረጅነት ደግሞ ከሁለት አንጻር ነው።

አንደኛው፡- አላህ (ሱ.ወ) የለማኞችን ልመና ሰምቶ ጸሎታቸውን ተቀብሎ ፍላጎታቸውን ሲያሟላላቸው ችግር ገጥሟቸው ሲግጸኑት በረድኤ ሌቀ ሲደርስላቸው የምንለማና የምናየው መሆኑ ነው። አላህ (ሱ.ወ) እንዲህ ብሏል፡-

﴿ ونوحا اذ نادى من قبل فاستجبنا له ۝ الانبياء: ٧٦ ﴾

« ኦሕንዎ ከዚያ በፊት (ጌታውን) በጠራ ጊዜ (እስታውስ)፤ ለርሱዎ (ፕረውን ተቀበል)ው... »²⁰

﴿ واذ تستغيثون ربكم فاستجاب لكم﴾ الأنفال: ٩

(عن انس بن مالك رضى الله عنه قال: إن أعرابيا دخل يوم الجمعة والنبي صلى الله عليه وسلم يخطب: فقال: ((يا رسول الله))، هلك المال، وجاع العيال، فادع الله لنا، فرفع يديه ودعا فتأثر السحاب أمثال الجبال فلم ينزل عن منبره حتى رأيت للمطر يتحادر على لحيته. وفي الجمعة الثانية قام ذلك الاعرابي لو غيره فقال: (هزم البناء وغرق المال فادعوا للنعيم لنا فرفع يديه وقال اللهم حولينا ولا علينا، فما يشير الى إلا لنفرجت)

« ከጌታችሁ ርዳታን በረሊጋችሁ ጊዜ፤ ... የተቀበላችሁን፤ (እስታውስ)»²¹

አንድ ጁዎን ቀን ነቢዩ (ሲ.ዐ.ፊ) ሹጥባ በግድረግ ላይ እያሉ አንድ ባላገር ገባና « የእህህ ሙልከተኛ ሆይ፤ ከብትና ንብረት አለቀ፤ ልጆችዎ ተራቡ፤ ስለዚህ እህህ ዝናዎ እንዲሰጠን ጸልፍልን» አላቸው።(ነቢዩዎ) እጆቻቸውን ወደ ላይ ከፋ በግድረግ እህህን ለሙትና ተራራ የሙላለላ ደመና ሙታየት ጀመረ። (ነቢዩ) ድስኩሩን (ሹጥባውን) ጨርሰው ከመንበሩ ላይወርዱ ዝናዎ ዲግቸው ላይ ሲንቀረቀር እየሁ። በተከታዩ ሳዎንት ጁዎን ቀንዎ ያ ባላገር ሰው ራሱ ወይም ሌላ ባላገር እንደዚያው ተነሳና « የእህህ ሙልከተኛ ሆይ፤ (በዝናቡ ብዛት) ቤት ፈረሰ፤ ንብረትዎ ተጥለቀለቀ፤ (እህህ ዝናቡን እንዲያቀድም) ለምትልን» አላቸው። (ነቢዩዎ) « እህህ ሆይ፤ በኛ ላይ ላይሆን በእኩባቢያችን አዝንበው» ሌሉና ወደ አንዱ አትጣጡ በእጃቸው ሲያሙለኩቱ ወዲያውት ደመና ሙጥራት ያዘ በግለት አነሰ ብን ግሊክን በሙጥተስ ቡኻረ ዘገባጥል።

20 ለሌ-አገቢያ /21/: 76

21 ለሌ- አገፋለ/8/: 9

ጸሎቱ ተቀባይነት እንዲያገኝ መግለጽ ያለባቸውን መመዘኛዎች አግልተው በፍጹምነትና በእርግጠኝነት የተግጸኑትን ሁሉ አላህ (ሱ.ወ) የግሰጣቸው የመሆኑ ጉዳይ እስከዛሬው ዘመናችንም ድረስ የግሉታይ ጉዳይ ሆኖ እንደተጠለ ነው።

ሁለተኛው ገጽታ ደግሞ ነቢያት በትክክል ከአላህ የተላኩ ለመሆናቸው የግሰጣቸው ከተለያዩ ውጭ የሆነውና ተአምራት (ሙዕጅዛት) ተብሎ የግጠራው የነቢዮች ምልክትን ሰዎች አይተዋል ወይም ሰምተዋል። ይህ የነቢዮች ታላምር ነቢዮቹን ወደ ሰው ልጆች የላካቸው አላህ (ሱ.ወ) ለመናፋቱ ጭጠኛ ማስረጃ ነው። ተአምራቱ ከሰው ልጅ ችሎታ ውጭ ሆኑ አላህ ለነቢያቱ እገዛና ለተለያዩነታቸው ማረጋገጫ የሰጣቸው በመሆናቸው ለሰጣቸው ጌታ ሕልውና ማስረጃነታቸው የላቀ ነው።

ለዚህ ምሳሌ ለመስጠት አላህ (ሱ.ወ) ለነቢዩ ሙሳ (ዐለ) በበትራቸው ባህሩን እንዲመቱ ሲያዛቸው መተውት ባህሩ አሥራ ሁለት ቦታ ተከፍሎ እያንዳዱ ከፍል እንደ አንድ ትልቅ ተራራ በመሆን አሥራ ሁለት ደረቅ ማሻገሪያ መንገዶች የመፈጠራቸውን ሁኔታ መጥቀስ ይቻላል። ይህንኑ ታላምራዊ ከስተት አስመልክቶ አላህ (ሱ.ወ) ቁርአን ውስጥ እንዲህ ብሏል:-

﴿ فَاَوْحَيْنَا إِلَىٰ مُوسَىٰ أَنِ اضْرِبْ بِعَصَاكَ الْبَحْرَ فَانْفَلَقَ فَكَانَ كُلُّ فِرْقٍ كَالطَّوْدِ الْعَظِيمِ ۝۶۲ النمراء: ٦٢﴾

« ወደ ሙሳም ባሕሩን በበትርህ ምታው ስንል ላክንበት! (መታውና) ተከፈለም! ከፍሎም ሁሉ እንደ ታላቅ ጋራ ጥን።»²²

22 ለል- ፳፬/27/62

ሁለተኛ ምሳሌ ደግሞ በአላህ ፈቃድ ሙታንን በግሰነሳት ከተቀበሩበት መቃብር ያስወጡ የነበሩት የነቢዩ ዒሳ (ዐሰ) ተአምር ነው። ይህንኑ አስመልክቶ አላህ (ሱ.ወ) ስለነቢዩ ዒሳ እንዲህ ብሏል፡-

﴿وَأَحْيِ الْمَوْتَىٰ بِإِذْنِ اللَّهِ﴾ **آل عمران: ٤٩**

«... በአላህ ፈቃድ... ሙታንን አስነሳሁ» ... »²³

﴿وإِذْ تَخْرُجُ لِلْمَوْتَىٰ بِإِذْنِي﴾ **المائدة: ١١٠**

«... ሙታንን በፈቃዱ (ከመቃብራቸው) በምታወግ ጊዜ... »²⁴

ሌላ ሦስተኛ ምሳሌ ለመስጠት ነቢዩ ሙሐመድ (ሰ.ዐ.ወ) ስለነቢ ይነታቸው ግረጋገጫ ተአምር ጨረቃ ሁለት ቦታ እንድትገመስ በግድረግ እንዲያሳዩዋቸው ቁረይሾች ሲጠይቋቸው ነቢዩ በእጃቸው ወደ ጨረቃ ሲያመለከቱ ሁለት ቦታ ተሰገጥቃ ሰዎች መመልከታቸውን መጥቀስ ይቻላል። ይህንኑ በግሰመልከት አላህ (ሱ.ወ) ቁርአን ውስጥ እንዲህ ብሏል፡-

﴿اقْتَرَبَتِ السَّاعَةُ وَانْشَقَّ الْقَمَرُ وَإِن يَرَوْا آيَةً يُعْرَضُوا وَيَقُولُوا

سحر مستمر﴾ القمر: ١ - ٢

« ሰዓቲቱ (የትንሣኤ ቀን) ተቃረበች፤ ጨረቃም ተገመሰ፤ ታምርንም ቢያዩ (ከእያንተ) ይዞራሉ፤ (ይህ) ዘወታረ ድግምት ነውም ይላሉ። »²⁵

23 ለሊ-ዒዮራን /3/: 49
24 ለሊ-ግሊላህ /5/: 110
25 ለሊ-ቀመር /54/: 1-2

አላህ የመልክተኞቹን እውነተኛነት ለማረጋገጥ ለነቢያቱ እንዳና ድጋፍ እንዲከበቱ የጊያደርጋቸው እነዚህ ተአዎራት ለአላህ (ሱ.ወ) መኖር ቁርጠኛ ማረጋገጫ ናቸው።

ሁለተኛ - በአላህ ጌትነት ግመን

ይህ ግለት አላህ ባላንጣም ሆነ ረዳት የሌለው ብቸኛ ጌታ መሆኑን ግመን ግለት ነው። ጌታ ግለት ፈጣሪነት ንግሥናና አዋጅነት አንጡራ መብቱ የሆኑለት ጌታ ነው። ይህንኑ በግስመልክት አላህ (ሱ.ወ) እንዲህ ብሏል:-

﴿إِلَّا لَهُ لِلْخَلْقِ وَالْأَمْرِ الْأَعْرَافِ: ٥٤﴾

﴿تِلْكَ لِلَّهِ رَبِّكُمْ لَهُ الْمُلْكُ، وَالَّذِينَ تَدْعُونَ مِنْ دُونِهِ مَا يَمْلِكُونَ

مِنْ قَطْمِيرٍ﴾ فاطر: ١٣

« ... ንቁ! መኖርና ግዛጽ የርሱ ብቻ ነው! ... »

« ... ይሃችሁ ጌታችሁ አላህ ነው! ንግሥናው የርሱ ብቻ ነው! እነዚያ ከርሱ ሌላ የምትገነዘቡ የተዋረዱ ፍሬ ሺፋን እንኳ አይኖራቸውም »

በልቡ የጊያዎንውን የግይናገር እብሪተኛ ካልሆነ በስተቀር ከፍጡራን የአላህን (ሱ.ወ) ጌትነት ያስተባበለ ሰው መኖሩ አይታወቅም። ካለም ፈርዖን እንዳደረገው ዓይነት በአፋ ብቻ - ሕሊናው አለመሆኑን እየገነረው- ጌታችሁ እኔ ነኝ የግሏ ዓይነት ነው የጊናረው። ይህን የፈርዖን እብሪት ቁርሀን እንደጊዘተለው አስፍሯል:-

26 አለ- ለፈፍ/71: 54

27 ፋጢር /35/: 13

« ነፍሳቸውም ያረጋገጧት ሊኾኑ፤ ለበጀልና ለኩራት በርዳ ካዱ፤ ... »³⁰

« (መላም) :- እነዚህን (ታምራቶች)፤ መዝሙሮች ሊኾኑ፤ የሰጣችሁ የምድር ኔታ እንጂ ሌላ እንግልጫላቸው በእርግጥ ለውጥላል፤ እነዚያ ፈርዖን ሆይ፤ የምትጠፋ መሆንህን በእርግጥ እጠረጥርሃለሁ እለው። »³¹

በዚህ ምክንያትም አጋሪዎች አምልኮትን በተመለከተ ከአላህ ጋር ባዕድ አግልክት ከመያዛቸውም ጋር የአላህን ኒትነት ግን ያረጋገጡ ነው። አላህ (ሱ.ወ) እንዲህ ብሏል:-

﴿ قل لمن الأرض ومن فيها إن كنتم تعلمون، يقولون لله، قل أفلا تذكرون، قل من رب السموات السبع ورب العرش العظيم، يقولون لله، قل أفلا تتقون، قل من بيده ملكوت كل شيء وهو يجير ولا يجار عليه إن كنتم تعلمون، يقولون لله قل فأنى نسحرون﴾ المؤمنون: ٨٤ - ٨٩

« :- ምድርና በውስጥ ያለው ሁሉ ፤ የግን ነው? የምታውቁ ብትኾኑ ፤ (ንገሩኝ)፤ በላቸው። በእርግጥ የአላህ ነው፤ ይሉሃል፤ ታዲያ ለትንሙኢያን? በላቸው። :- የሰባቱ ሰጣያት ኔታና የታላቁ ዐርሽ ኔታ ግን ነው? በላቸው። በእርግጥ አላህ ነው ይሉሃል፤ እንግዲያ ለትፈሩትም? በላቸው። :- የንገሩ ሁሉ ግዛት በእጁ የኾነ፤ እርሱ የግጥምነት፤ በርሱ ላይ የግድግዳነት፤ ግን ነው? የምታውቁ እንደ ኾናችሁ ፤ በእርግጥ አላህ ነው፤ ይሉሃል፤ ታዲያ እንዴት ትታለላችሁ? በላቸው። »³²

﴿ ولئن سألهم من خلق السموات والأرض ليقولن خلقهن العزيز العليم﴾ الزخرف: ٩

« ሰጣያትንና ምድርንም ግን ፈጠራቸው ብለህ ብትጠይቃቸው፤ ለሸናፊው ዐጥፎው (አላህ) በእርግጥ ፈጠራቸው ይላሉ። »³³

30 ለሉ-ሃም / 27/፡ 24
31 ለሉ-ሊራኦ / 17/፡ 102
32 ለሉ-መእግጌ / 23/፡ 84-89
33 ለሉ-ዞጌሩ / 43/፡ 9

የአላህ አዛዥነትና ጌትነት የፈጣሪነትና የደንጋጊነት ጌትነትንም ያጠቃልላል። በሻው መንገድና ጥበቡ በሚወሰነው ሁኔታ የፍጥረት ዓለሙ አስተናባሪና ፍጹማዊ ዳኛ እንደሆነ ሁሉ፤ የአምልኮ (የዕባዳ) አፈጻጸም ደንብና የበይነሰብ (ሙዓመላ) ሕጎችን ጥበቡ በሚወሰነው መሠረት የሚደነግግ ብቸኛ አስተዳዳሪም ነው። ከአላህ (ሱ.ወ) ጋር የአምልኮ (የዕባዳ) ሕግን ደንጋጊ ወይም የጣህበራዊ ሕይወት ግንጥኝነቶች አስተዳዳሪ አድርጎ ሌላ ፍጡር የያዘ ሰው በአላህ አጋርቷል፤ እያነትንም አላረጋገጠም።

ሦስተኛ:- በአምላክነቱ ማመን

ይህ ግለት ደግሞ አጋር (ሸሪክ) የሌለው ብቸኛ አምላክ አላህ መሆኑን ግመን ግለት ነው። አምላክ ግለት ፍቅርና ከበረታ እየሰጡት የሚያመልኩበት ነገር ነው። አላህ (ሱ.ወ) እንዲህ ብሏል:-

﴿وإلهكم إله واحد لا إله إلا هو الرحمن الرحيم﴾ البقرة: 163

« አምላካችሁም አንድ አምላክ ብቻ ነው፤ ከርሱ በተር ሌላ አምላክ የለም፤ (እርሱ) እጅግ ዘግም ርህሩህ አላኝ ነው። » ³⁴

﴿شهد لله أنه لا إله إلا هو، وللملائكة، ولأولوا العلم، قلنا بالقسط لا إله إلا هو العزيز الحكيم﴾ آل عمران: 18

« አላህ በግስተካክል የቀመ (አስተናባሪ) ሲኾን ፤ ከእርሱ በስተቀር ሌላ አምላክ የሌለ መኾኑን መሰነረ፤ መላእክቶችና የዕውቀት ባለቤቶችም፤ (እንደጸሐፊው መሰነሩ)፤ ከርሱ በስተቀር ሌላ አምላክ የለም፤ አሸናፊው ጥበበኛው ነው። » ³⁵

34 እሌ - ባቀራህ /2/፡ 163
35 እሌ - ጊምራን /3/፡ 18

ከአላህ ጋር እንደ አምላክ ተወሰደው የሚመለከቱ ነገሮች ሁሉ አምላክነታቸው ውድቅና ሰው ሰራሽ ነው። አላህ (ሱ.ወ) እንዲህ ብሏል፡-

﴿ ذلك بأن الله هو الحق، وأن ما يدعون من دونه للباطل، وأن الله هو العلي الكبير. ﴾ الحج: ٢٢

« ይህ፡ አላህ እርሱ እውነት በመሆኑ፡ ከፊርድ ሌላ የሚገዙት ነገር እርሱ ፋዲያ ውሸት በመሆኑ፡ አላህም እርሱ የሁሉ በላይ ታላት በመሆኑ ነው። » ³⁶

እነዚህ ባዕድ አግልከት « አግልከት » መባላቸው አምላክ የመሆን መብት እያሰጣቸውም። ላት፡ ዑገዛና መናት በሚል ስያሜ በዐረቢያ ይመለከባቸው የነበሩትን ጣዖታት አስመልክቶ አላህ (ሱ.ወ) እንዲህ ብሏል፡-

﴿ ان هي إلا أسماء سميتموها أنتم وآباؤكم، ما أنزل الله بها من سلطان ﴾ النجم: ٢٣

« እነርሱ እናንተና አባቶቻችሁ (አግልከት ብላችሁ) የጠራችኋቸው ስሞች ባቸው እንጅ ምንም አይደሉም። አላህ በርሷ (መገዛት) ምንም ግስረጃ አላወረደም! .. » ³⁷

ነቢዩ ዩሱፍ (ዐ.ሰ) ለእስር ቤት ባልደረባቸው የተናገሩት ቁርአን ውስጥ እንደሚከተለው ሰፍሯል፡-

﴿ الرباب متفرقون أم الله الواحد القهار، ما تعبدون من دونه إلا أسماء سميتموها أنتم وآباؤكم ما أنزل الله بها من سلطان ﴾

يوسف: ٢٩ - ٤٠

36 ለሌ- ልጅ /22/: 62

37 ለሌ- ሃጅ /53/: 23

« ... የተለያዩ በኩል ከወርት ከእንጩት የተሰሩ) እያላቸው ደጃላትን ወደሰ እጃናራው እንዲላህገ ከርሱ ሌላ እናገተና እባቶቻቸው (አግልክት ብላችሁ) የጫራችኋቸውን ሰዎች እንጅ እትገዙቸው፤ እላህ በርዲ ምንም ለሰረጅ እላወረ ጽፍ፤ »³⁸

በዚህ ምክንያት ነው ነቢዮች (ሰ.ዕ.ወ) ለሕዝቦቻቸው የግዝተለውን አቢይ ትዕዛዝ ይናገሩ የነበሩት፡-

﴿اعبدوا الله مخلصكم من الهم﴾ مردود::

« ... እላህን ተገዙ፤ ከእርሱ ሌላ ምንም እያላቸው የላችሁቸው፤ ... »³⁹

አጋሪዎች ግን ይህን ትዕዛዝና ጥሪ እያቢ ብለው ከእላህ ጋር ባዕድ አግልክት ይዙ። የሐሰት አግልክቱን ከእላህ (ሱ.ወ) ጋር በግምልክና ከነርሱ እንዳና ረድኤት በመለመን ተግደኗቸው።

ጣዖታውያን (ሙሽሪኮች) ለባዕድ አግልክት መገዛታቸውን ፤ እላህ (ሱ.ወ) በሁለት ሕሊናዊ ግስረጃዎች ውድቅ አድርጓል።

አንደኛው- እነዚህ ባዕድ አግልክት ምንም ዓይነት የአምላክነት መለያ የሌላቸው መሆኑ ነው። ጣዖታቱ ፍጡራን እንጂ መፍጠር የማይችሉ፤ ለግረዓልክባቸው ወገኖች ጥቅም የማይሰጡና ጉዳትም የማያስወግዱ ላቸው፤ ግንንም የግናሩና የመገደል ሥልጣን የሌላቸው፤ ከሰግያትም ምንም የሌላቸውና ምንም የማይጋሩት ፍጡራን ናቸው። እላህ (ሱ.ወ) እንዲህ ብሏል፡-

﴿ولتخذوا من دونه آلهة لا يخلقون شيئا وهم يخلقون ولا يملكون لأنفسهم ضرا ولا نفعا ولا يملكون موتا ولا حياة ولا نشورا﴾ الفرقان: ٢

38 ያሐፍ (12): 39-40
39 ያሐፍ (11): 50

﴿ قل ادعوا الذين زعمتم من دون الله لا يملكون مثقال ذرة في السموات ولا في الأرض وما لهم فيها من شرك، وما له منهم من ظهير ولا تنفع الشفاعة عنده إلا لمن أذن له ﴾ سبأ: ٢٢ - ٢٣

﴿ يشركون ما لا يخلق شيئا وهم يخلقون. ولا يستطيعون لهم نصرا ولا أنفسهم ينصرون ﴾ الأعراف: ١٩١ - ١٩٢

« (ከሐላዎች) ክርስቶስ ልሳነን ምንም የግደረጥቴን፣ እነሱም የግደረጥቴን፣ ለነፍሳቸውም ጉዳትን ለመከላከል ጥቅምንም ለጥምቅት የግደችሉን፣ ጥትንና ልዩነትንም፣ መተሳተፊያን የግደችሉን ልግልክት ያቸው።⁴⁰

« እነዚያን ከእነሱ ልሳነ (ልግልክት ጭነት) የምትሰጧቸውን ጥሪ ጸሐግያትም በምድርም ውስጥ የባሉን ክብረት ያክል ምንም አይችሉም፤ ለእርሱም ጸውሐ ትምህርት ውስጥ ምንም ጽሕፈት የላቸውም፤ ክርስቶስ ለርሱ ደግሞ ሊገኝ የለውም በላቸው።⁴¹

« ምንም የግደረጥቴትንና እነርሱም የግደረጥቴትን (ጸሐግ) ያጋራሉን? ለእርሱም መርዳትን የግደችሉትን፣ ነፍሳቸውንም የግደረጥቴትን፣ (ያጋራሉትን)።⁴²

የልግልክቷ ትክክለኛ ሁኔታ ይህን የመሰለ ከሆነ በንጥል በእርሱ ግምልክት የከፋ ጅልነትና የዘቀጠ ለህተት ነው።

ሁለተኛ- እነኞ ጫታውያን (መሸረኮች) ለላህ (ሱ.ፊ) እርሱ ብቻ ሊጣሪ ጌታ የሁሉም ነገር ሥልጣን በእጁ የሆነ፤ እርሱ የግደጠበት ልሎች ገን በርሱ የግደጠበቁ የሆነ ጌታ መሆኑን ያረጋግጣሉ። ይህ ለጳጳሮች ራሱ በአምልኮትም እርሱን ብቻ እንዲያመልኩና እንዲገዙት! - ጌትነትን

40 ለል- ፋርዖን /25/3
41 ለል/ /34/፡ 22-23
42 ለል- ለልፍ /7/፡ 101-102

እንዲረጋገጡ ሁሉ ብቸኛ አምላክነቱንም እንዲያረጋግጡ ያስገድዳቸዋል።

ላላህ (ሱ.ወ) እንዲህ ብሏል:-

﴿يا أيها الناس اعبدوا ربكم الذي خلقكم والذين من قبلكم لعلكم تتقون، الذي جعلكم الأرض فراشا والسماء بناء وأنزل من السماء ماء فأخرج به من الثمرات رزقا لكم فلا تجعلوا لله أندادا وأنتم تعلمون﴾ البقرة: ٢١ - ٢٢

﴿ولئن سألتهم من خلقهم ليقولن الله فأنى يؤفكون﴾ الزخرف: ٨٧

﴿قل من يرزقكم من السماء والأرض ألم من يملك السمع والأبصار ومن يخرج الحي من الميت ويخرج الميت من الحي ومن يدبر الأمر فسيقولون لله، قل فلا تتقون، فذلكم الله ربكم للحق، فماذا بعد الحق إلا الضلال فأنى تصرفون﴾ يونس: ٣١ - ٣٢

« እላንተ ሰዎች ሆይ! የፈጠራችሁን፣ እነዚያንም ከናንተ በፊት የነበሩትን (የፈጠራውን) ጌታችሁን ተገዙ! (ትግትን) ልትጠነቱ ይከጅ ላልና። (እርሱ) ያ ለናንተ ያድርገን ያንግፍ፣ ለግደንም ግራ ያደረገ ነው፤ ከሰግደም፣ (ከደመና) ውሃን ያወረደ፤ በርሱም ከፍሬዎች ለናንተ ሲላይን ያወጣ ነው፤ እናንተም (ፈጣሪነትን) የቻታውቁ ስትችቱ፤ ለሌላህ ግላንግ ዎችን አታድርጉ።» 43

« ግን እንደፈጠራቸው ብትጠይቃችው፤ በእርግጥ ላላህ ነው፤ ይላሉ። ታዲያ (ከእያንተ) ወዴት ይዞራሉ።» 44

« ከሰግደና ከያድር ሲላይን የግለጣችሁ ግን ነው፤ መሰጊያዎችንና ግያዎችንስ የፈጠረ ግን ነው፤ ከሙትም ሕያውን፣ የጊያወጣ ከሕያውም ሙትን የጊያ መግለጫ ግን ነው፤ ነገሩን ሁሉ የጊያስተናብርስ ግን ነው፤ በላቸው፤ በእርግጥም ላላህ ነው ይሉሃል፤ ታዲያ (ለምን ታጋራላችሁ?) እትፈሩትም? በላቸው ይሃችሁም እውነተኛ ጌታችሁ ላላህ ነው፤ ከእውነትም በኋላ፤ ጥሙት እነጂ ሌላ ያን ለላለ? (ከሙት) እንዴት ትዘዞራላችሁ? » 45

43 ለሉ- 0964 /21:21-22

44 ለሉ-8766 /43: 87

45 የኩሳ /10/: 431-32

አራተኛ – በአላህ ስሞችና በባህርያቱ ማመን

ይህ ማለት አላህ (ሱ.ወ) ቁርአን ውስጥ ወይም በነቢዩ (ሰ.ዐ.ወ) ሱን-ና ውስጥ ለራሱ ያረጋገጣቸውን ስሞችና ባህርያትን ለርሱ ተገቢ በሆነ መልኩ ምንም ሳያዛዙ፣ ትርጉም አልባ ሳያደርጉ፣ ከፍጡራን ጋር ሳያመላለሱና ትክክለኛ አኳኋናቸው እንዲህ ነው ሳይሉ ማረጋገጥ ጥላት ነው። አላህ (ሱ.ወ) እንዲህ ብሏል፡-

﴿وَاللَّهُ الْأَسْمَاءُ الْحُسْنَىٰ فَادْعُوهُ بِهَا وَذُرُوا الَّذِينَ يَلْحَدُونَ فِي
 أَسْمَائِهِ سَيُجْزَوْنَ مَا كَانُوا يَعْمَلُونَ﴾ الأعراب: ١٨٠
 ﴿وَلَهُ الْمَثَلُ الْأَعْلَىٰ فِي السَّمَاوَاتِ وَالْأَرْضِ، وَهُوَ الْعَزِيزُ
 الْحَكِيمُ﴾ الحل: ٦٠
 ﴿لَيْسَ كَمِثْلِهِ شَيْءٌ وَهُوَ السَّمِيعُ الْبَصِيرُ﴾ الشورى: ١١

« ለአላህም መልካም ስሞች አሉት፤ (ስትጸልዩ) በርዕድ ጥፋት፤ እነዚያንም ስሞቹን የግንዛቤ መታገዝ ተውጥቸው፤ ይሠሩት የነበሩትን ነገር በእርግጥ ይመነጻሉ።»⁴⁶

« ... ለአላህም ታላት ባሕርይ አለው፤ እርሱም አሸናፊው ጥበበኛው ነው።»⁴⁷

« ... የግሎሰው ምንም ነገር የለም፤ እርሱም ሰጊው ተመልካቹ ነው።»⁴⁸

በዚህ ጉዳይ ላይ ሁለት ቡድኖች ከትክክለኛው መንገድ ጠመዋል፡-
አንደኛው ቡድን - የአላህን ስሞችና ባህርያት በሙሉ ወይም በክፈል ችላ ብለው ያስተባበሉና ትርጉም አልባ ያደረጉ ወገኖች (አልሙዐጥላ) ናቸው።

46 አል-አጃራፍ /7/: 180

47 አል-ሃሕል /16/: 60

48 አል-ጅሩ /42/: 11

ይህ ቡድን ስምቼንና ባህርያቱን አረጋገጦ መቀበሉ አላህን (ሱ.ወ) ከፍጡራን ጋር ከግመላለን ያስከትላል በግሏ ነው የግይታበለው። ይህ አባባል ግን በተለያዩ አንጻሮች ውድቅ ነው። ከነዚህም፡-

አንደኛ- የአላህ (ሱ.ወ) ንግግር እርስ በርሱ ይቃረናል ግለትን የመለየት የተሳሳተ ውጤት ላይ እንዲደረስ ያደርጋል። አላህ (ሱ.ወ) ስምችና ባህርያት እንዳሉት ለራሱ አረጋገጦ ምንም ነገር እርሱን የግይመስል መሆኑን ገልጿል። ስለዚህም ስምቼንና ባህርያቱን አረጋገጦ መቀበሉ እርሱን ከፍጡራን ጋር ከግመላለ ውጤት ላይ እንዲደረስ የግያደርግ ቢሆን ኖሮ የአላህ ንግግር እርስ በራሱ ይጋጃል፤ አንዱ ሌላውን ያስተባብላል ግለት በሆነ ነበር።

ሁለተኛ- በአንድ ስም ወይም ባህርይ ውስጥ የሁለት ነገሮች መጣመር የግዴታ ተመሳሳዮች እንዲሆኑ አያደርግም። ሁለት ገለበጦች ብንወስድ ሁለቱም የግረግር የግረግና የግያይ ሰው ከመሆናቸው አንጻር አንድ ዐይነት መሆናቸውን እንረዳለን። ይህ ግለት ግን ሁለቱ ገለበጦች የግዴታ በሰብእናቸው፤ ሰጊ ተመልካችና ተናጋሪ ከመሆን ባህርያቸው ሙሉ በሙሉ ይመሳሰላሉ ግለት አይደለም። እንስሳት እጆች እግሮችና ዐይኖች እንዳሏቸው እናውቃለን። በነዚህ ነገሮች አንድ ዐይነት በመሆናቸው ብቻ የግዴታ ተመሳሳይ እጆች እግሮችና ዐይኖች አሏቸው ግለት አይደለም።

ፍጡራን በአጠቃላይ መልኩ በግረግረቸው የጋራ ስምችና ባህርያት የግሊያዩ መሆናቸው ግልጽ ከሆነ ዘንዳ በፈጣሪና በፍጡራን መካከል ያለው ልዩነት ከሁሉም በላይ ሰፊና ከፍተኛ ልዩነት መሆኑ ግልጽ ይሆናል።

ሁለተኛው ቡድን- የአመሳሳዮች (አል መሸብሃ) ቡድን ነው። ይህ ቡድን ደግሞ የድንጋጌ አንቀጾቹ ግልጽ ትርጉም (ኑሱስ) የግያመለከተው ነው በግሏ አባባል የአላህን ስምችና ባህርያቱን ከፍጡራን ጋር ከግመላለ ጋር አረጋገጠው የግታበለ ቡድን ነው። አላህ (ሱ.ወ) ባሮቹን የግያናገረው መረዳትና መገንዘብ በግችሉበት መገንድ ብቻ ነውና አንቀጾቹን የምንረዳው ከፍጡራን ስምችና ባህርያት በግንጻጸር ነው የግሏ አጭም አላቸው። ይህ አጭም በተለያዩ አንጻር ቢታይ ውድቅና ስህተት ነው። ከነዚህም፡-

አንደኛ- አላህን (ሱ.ወ) ከፍጡራት ጋር ግመላበል አእምሮና ሽሪሃ (ሕገ) የግይቀበለው ጉዳይ ነው። የቁርአንና የነቢዩ ሐዲስ አንቀጾች (ኃሰስ) ደግሞ ውድቅ ነገር መሆን አይችሉም።

ሁለተኛ- አላህ (ሱ.ወ) ባርቹን የሚያናግረው ከመሠረታዊ ትርጓሜው አንጻር መረዳት በሚችሉት ሁኔታ ነው። ከአጠቃላይ ትርጉሙ ውጭ የተግላ ምንነቱንና አኳኋን በተመለከተ ግን ከአላህ ሰዎችና ከባህርያቱ ጋር የተያያዙ ጉዳዮችን የሚጠቅሱ አንቀጾች ትርጉም ፍጹማዊ ምንነትና አኳኋን የሚያውቀው አላህ ብቻ ነው።

አላህ (ሱ.ወ) ራሱን በሰሚነት ሲገልጽ፡ ሰሚነት ከአጠቃላይ ትርጉሙ አንጻር (ድምጽን መስማት ነውና) ግልጽ ነው። የአላህን (ሱ.ወ) ሰሚነት በተመለከተ ግን ትክክለኛ ትርጉሙና አኳኋን አይታወቅም። የመስማት ባህርይ ትክክለኛ ግንዛቤ በፍጡራን መካከል እንኳ ቢሆን የሚለያይ በመሆኑ በፈጣሪና በፍጡራን መካከል ያለው የመስማት ልዩነት እጅግ የሰፋና ከፍተኛ የሆነ ፍጹማዊ ልዩነት ነው።

አላህ (ሱ.ወ) ከዐርሹ (ከዙፋኑ) በላይ መደላደሉን ሲናገር፡ መደላደል (እስትዋ) ግለት ከመሠረታዊ ትርጉሙ አንጻር ይታወቃል። የርሱን በዐርሹ ላይ መደላደል (እስትዋ) በተመለከተ ግን ትክክለኛ ምንነቱ አኳኋንና ፍጹማዊ ትርጉሙ አይታወቅም። ፍጡራንን በተመለከተ እንኳ መደላደል የሚለው ባህርይ ይለያያል። በወንበር ላይ መደላደልና በሚበረገግ አስቸ ጋሪ ገመል ጀርባ ላይ በመደላደል መካከል ግልጽ ልዩነት አለ። በፍጡራን መካከል ራሱ ልዩነት ያለው መሆኑ ከታወቀ ደግሞ በፈጣሪና በፍጡራን መደላደል መካከል ያለው ልዩነት እጅግ በጣም ሰፊና ፍጹማዊ ልዩነት ነው።

ከዚህ በላይ በገለጽነው መንገድ በአላህ (ሱ.ወ) ግመን ለምዕመናን ታላላቅ ውጤቶች የሚያስገኝ ቢሆን ከውጤቶቹ መካከል የሚከተሉትን እናንኛለን፡-

እንደኛ- የሚፈልጉትን ክርሱ ብቻ ለማግኘት በክርሱ ብቻ ላይ ተስፋ በመጣልም ሆነ እርሱን ብቻ በመፍራት ክርሱ በስተቀር ሌላ ባለማምለክ የአላህን (ሱ.ወ) እንድንት (ተውሐድ) ማረጋገጥ፤

ሁለተኛ- ከመልካም ሰሞቹና ከላቄ ባህርያቱ ይዘት አንጻር አላህን በተሟላ ሁኔታ መውደድና ማክበር፤

ሦስተኛ- አላህ ያዘዘውን በመፈጸምና ከከለከለው በመታተብ አምልኮትን (ዕባዳን) ለክርሱ ብቻ ማረጋገጥ፤

በመላእክት (በመላእክት) ማመን

መላእኮች በሕዋሳዊ ግንዛቤ ሥር ከሚውለው ኅሊም ውጭ የሆኑ፤ አላህን የሚግዙ ምንም ኅይነት የጌትነትና የአምላክነት ባህሪ የሌላቸው፤ አላህ (ሱ.ወ) ከብርሃን ፈጥሮአቸው ለትዕዛዞቹ በፍጹምነት የመመራትና የመተግበር ጋይል የሰጣቸው ፍጡራን ናቸው። አላህ (ሱ.ወ) እንዲህ ብሏል፡-

ومن عنده لا يستكبرون عن عبادته ولا يستحسرون، يسبحون
الليل والنهار لا يفترون ﴿الأنبياء: ١٩ - ٢٠﴾

« ... እርሱ ዘንድ ያሉትም (መላእክት) እርሱን ከመግዛት አይከፍሩም፤ አይሰለፉምም። በሌሊትና በቀንም ያጠሩታል፤ አያርፉም። »⁴⁹

ቁጥራቸውንና ብዛታቸውን ከአላህ (ሱ.ወ) በስተቀር የሚያውቅ የለም። በዙካሪና ሙስሊም ከአነስ በተዘገበው የነቢዩ (ሰ.ሀ.ወ) የሰማይ ዕርገት (ምዕራጅ) ሐዲስ ውስጥ እንደተረጋገጠው፤ ነቢዩ (ሰ.ሀ.ወ) በሰማይ ያለው የደመቀ ቤት (በይቱል መዕመር) ተገልጿልቸው በየቀኑ እቤቱ ውስጥ ለዛ

ሽህ መላእኮች የሚሰግዱበት መሆኑንና እነሱ ከወጡ በኋላ ዳግም ሳይመለሱ በዚያው የሚቀሩ ሲሆን ሌላ ሰባ ሺዎች በተከታታይ የሚሰግዱበት መሆኑና ሂደቱ ለዘለሃለሙ በዚህ የሚቀጥል መሆኑን ተናግረዋል።

በመላእኮች ማመን አራት ነገሮችን ያጠቃልላል

አንደኛ- መኖራቸውን (ሕልውናቸውን) ማመን፤

ሁለተኛ- በተለይ ሰማቸውን ባወቅነው እንደ ጅብረል ባሉት ማመንና ሰማቸውን በማናውቃቸው ደግሞ መኖራቸውን በአጠቃላይ ማመን፤

ሦስተኛ- በባህርያቸው (ስፋት) ያወቅናቸውን በተነገረን መሠረት ማመን፤ ጅብረልን በተፈጥሮ ገጽታው ስድስት መቶ ከንፎች ያሉትና ከአጽናፍ እስከ አጽናፍ የሞላ ሆኖ ያዩት መሆናቸውን ነቢዩ (ሰ.ዐ.ወ) ስለነገሩን በዚህ ማመን፤

መልአክ በአላህ (ሱ.ወ) ትዕዛዝ ወደ ወንድ ቅርጽ ሊለወጥ ይችላል። አላህ (ሱ.ወ) ጅብረልን ወደ መርየም ሲልከው ትክክለኛ ሰው ሆኖ እንደተመለሰላት ዓይነት። ነቢዩ መሐመድ (ሰ.ዐ.ወ) ከሰሐቦች ጋር እንደተቀመጡ በጣም ነጭ ልብስ የለበሰ በጣም ጥቁር ጸጉር ያለው ምንም ዓይነት የመንገደኝነት ድካም የማይታይበትና ከሰሐቦቹ መካከል ማንም የማያውቀው ሰው ዓይነት ተመስሎ መጥቶ ጉልበቱን ከነቢዩ ጉልበት አስጠግቶ መዳፎቹን በሁኖቹ ላይ አድርጎ ስለ እስላም ስለ እምነት (እ.ማን) ስለደግነት (እሕላን) ስለትንግሌና ስለምልክቶቹ ነቢዩን ጠይቋቸዋል።

ነቢዩም (ሰ.ዐ.ወ) ምላሽ ከሰጡት በኋላ ተነስቶ ሄደ። ከሄደ በኋላ ይህ ጅብረል ነው ሃይማኖታችሁን ሊያስተምራችሁ ነው የመጣው በማለት ነቢዩ (ሰ.ዐ.ወ) ለሰሐቦቹ መናገራቸውን መስለሁም ዘግብዋል።

አላህ (ሱ.ወ) ወደ ነቢዩ እብረሂምና ወደ ነቢዩ ሉጥ የላካቸው መላእክት በወንድ ሰው የተመለሱ ነበሩ።

አራተኛ- አላህን ማጥራት (ተስቢሕ): ቀንና ሌሊት ያለመሰላቸትና ያለ ድካም አላህን መግዝዛት የመሳሰሉ የአላሁትዕዛዞችን የመፈጸም ተግባር የመሳሰሉ የምናውቃቸው ተግባራት እንዳላቸው ማመን፤

አንዳንዶቻቸው የተለየ ተግባር ሊኖራቸው ይችላል። ለምሳሌ ጅብረል አላህ (ሱ.ወ) ወደ ነዚያትና ወደ መልክተኞች የሚያስተላልፈውን መልእክት በታግኝነት የማድረስ ተግባር አለው።

ሚካኤል በዝናምና በዕጽዋት ጉዳይ ላይ የተመደበ ነው። እስራሬል በትንሣኤው ቀንና ሰዎች ዳግም ከሞት ተቀስቅሰው ሲነሱ መለከት በመን ፋት ላይ የተመደበ ነው። መለከ ሞት ሰው ሲሞት ነፍሱን በመወሰድ ላይ የተመደበ ነው። መለከ ገህነምም እንደዚሁ በእሳተገሐኑም ላይ የተወሰነ ነው። ማህጸን ውስጥ ባሉት ጽንሶች ላይ የተመደቡ መላእኮች፤ አንድ ሕጻን ተጸንሶ አራት ወር ሲሞላው አላህ (ሱ.ወ) መላእካ ይልክበትና ሲሳዩን ዕድሜውን ሥራውን መናጢ ወይም ዕድለኛ መሆኑን እንዲጽፍ ያዘዋል። የሰው ልጆችን ሥራዎች መዝገበው የሚይዙ መላእኮች፤ ለያንዳንዱ ሰው ሁለት መላእኮች ከግራና ከቀኙ ተመድበው ሥራዎቹን ይመዘግባሉ። አንድ ሰው ከተቀበረ በኋላ መቃብሩ ውስጥ ሁለት መላእኮች ጌታው ማን እንደሆነ ሃይማኖቱና ነቢዩ ማን እንደሆነ ይጠይቁታል። በመላእኮች ማመን ታላላቅ ውጤቶችን የሚያስገኝ ሲሆን ከነዚህም የሚከተሉት ይገኛሉ:-

አንደኛ- የአላህን (ሱ.ወ) ታላቅነት፤ ኃያልነቱንና ሥልጣኑን ማወቅ፤ የፍጡር ታላቅነት የፈጣሪውን ኃያልነት ያመለክታልና።

ሁለተኛ- አላህ (ሱ.ወ) ለሰው ልጆች የሚጠብቋቸውን፤ ሥራዎቻቸውን የሚመዘግቡና ለሌሎች ጥቅሞቻቸው የተሰለፉ መላእኮችን በመመደብ ለሰላላቸው እንክብካቤ ምሥጋና ለአላህ ማድረስ፤

ሦስተኛ- አላህን (ሱ.ወ) በመግዝዛት በሚፈጽሙት ተግባር መላእኮችን መውደድ፤

አንዳንድ ወገኖች መላእኮች አካላት መሆናቸውን አስተባብለው፤ መላእኮች በፍጥረታት ውስጥ የሰረጸ የደግነትና የከፋት መግለጫ ኃይላት

ናቸው ይላሉ። ይህ አባባል የአላህን ጥንቃቄና የገቢዩን(ሰ.ዐ.ወ) ስን-ና እና የሙስሊሞችን የጋራ አጽዎ (እጅግ) የሚያስተባብል አጽዎ ነው። አላህ (ሱ.ወ) እንዲህ ብሏል:-

﴿ للحمد لله فاطر السموات والأرض جاعل الملائكة رسلا أولى
لجنة مثى وثلاث ورباع ﴾ فاطر: ١
﴿ ولو ترى لذ يتوفى للذين كفروا الملائكة يضربون وجوههم
وليلبرهم ﴾ الأنفال: ٥٠
﴿ ولو ترى لذ للظالمون فى غمرات الموت والملائكة باسوطا
ليديهم أخرجوا أنفسكم ﴾ الأنعام: ٩٣

« ያሥጋና ሰግያትንና ያድርጉ ፈጣሪ፣ሙላክትን ባለ ሁለት ሁለት፤ ባለ ሦስት ሦስት፤ ባለ አራት አራት ከገርቸ የኾኑ ሙላከተኞች አድራጊ ለኾነው አላህ ይገባው፤ ... »⁵⁰

« እነዚያንም የጎዱትን፤ ሙላክት ፈተቻቸውንና ጀርባቸውን እየመቀ የታጠሉ ሱንዎ ስቃይ ትመሉ (እያሉ) በሚገድሏቸው ጊዜ ብቃይ ኖር፤ (አስደንጋጭን ነገር ታይ ነበር) »⁵¹

« ... በደለኞችንም በጥት መከራዎች ውስጥ በኾኑ ጊዜ ሙላክት እጆቻቸውን ዘርጊዎች ኾነው (ለትጥጥ) ነፋሶቻችሁን አውጡ፤ .. (የሚሏቸው ሊኾኑ) ብቃይ ኖር፤ (አስደናቂን ነገር ባየህ ነበር) »⁵²

﴿ حتى إذا فرغ عن قلوبهم قائلوا ماذا قال ربكم قالوا الحق، وهو
العلي الكبير ﴾ سبأ: ٢٣

50 ፋጢር /35/1

51 አለ- አገፋለ: 50

52 አለ- አገፋለ /6/93

﴿والملائكة يدخلون عليهم من كل باب، سلام عليكم بما صبرتم، فنعم عقبى الدار﴾

(إذا أحب الله العبد نادى جبريل أن الله يحب فلانا فأجبه، فيحبه جبريل، فينادى جبريل في أهل السماء، ان الله يحب فلانا فأجبه، فيحبه أهل السماء، ثم يوضع له القبول في الأرض)

« ከልቦቻቸው ላይ ድንጋጤው በተገለጠም ጊዜ፡ (ተግላጆቹ) ጌታችሁ ምን ልላገ ይላሉ፤ (እግላጆቹ) እውነትን ልላገ፤ እርሱም ዘናበተኛው ታላቋ ጌታ ነው፡ ይላሉ።»⁵³

« ... መላእክትም በነሱ ላይ ከየደጃቶ ሁሉ ይገባሉ። ሰላም ለናገተ ይሁን (ይህ ምንዳ) በመታገላችሁ ነው፡ የመሠረሻይቱም አገር ምን ታምር፤ ይሏቸዋል።»⁵⁴

እነዚህ ሁረይራን በመጥቀስ ቡካሪ በዘገቡት የነቢዩ (ሰ.ዐ.ወ) ሐዲስ ውስጥም የሚከተለውን እናገኛለን፡-

« አላህ አንድ ባሪያውን ሊወድ አላህ እገሌን ይወደዋልና እንተም ውደደው በግሉት ለጅብራል ያስታውቃል፤ ጅብራልም ይወደዋል። ጅብራል የሰግዶ ነዋሪዎችን ይጣራና አላህ እገሌን ይወደዋልና እናገተም ውደዱት ይላቸዋል። የሰግዶ ነዋሪዎችም ይወዱታል። ከዚያም መሪት ላይ ተቀባይነት ያገኛሉ።»

« ዐርብ ቀን መጀመሪያ ለጁምዓ ሰላት ወደ መስጊድ የሚሄዱትን በቅደም ተከተላቸው መሠረት የሚመዘገቡ መላእኮች በያንዳንዱ የመስጊድ በር ላይ ይቀመጣሉ። ሊግሙ ለፁጥባ መንበር ላይ ሊቀመጥ መዘገባቸውን ይዘጉና ቁርአን (ውሳኔ) ለግዳመጥ መጥተው ይቀመጣሉ።»

እነዚህ ቁርአናዊ አንቀጾችና ሳቢያዊ ሐዲሶች መላእኮች ጠግሞቹ እንሚሉት መንፈሳዊ ኃይሎች ሣይሆኑ ለካላት ለመሆናቸው ግልጽ ግስረጃ ናቸው። በነዚህ አንቀጾች መሠረት ላይም መስሊሞች አንድ ወጥ የጋራ አጽም ወስደዋል።

53 ሰዘአ /34/ : 23

54 አላ - ራዕድ/13/ : 23-24

በመጻሕፍት (በኪታቦች) ማመን

በመጻሕፍት ማመን ማለት አላህ (ሱ.ወ) ለፍጡራን ባለው ርዛራሄ ሰዎች ቅኑን መንገድ ተመርተው ለዛሬዋ ዓለም ሕይወትና ለንግዋ ዘለዓለ ማዊት ሕይወት ተድላ ይበቁ ዘንድ በመልክተኛ ነቢዮች አማካይነት ባስተላለፋቸው መለኮታዊ መጻሕፍት ማመን ማለት ነው።

በመጻሕፍት ማመን አራት ጉዳዮችን ያካትታል፡-

አንደኛ- በትክክል ከአላህ የተወረዱ (የተላለፉ) መሆናቸውን ማመን፤

ሁለተኛ- ከነዚህ መጻሕፍት መካከል ለነቢዩ ሙሐመድ (ሰ.ዐ.ወ) በተላለፈው በቁርአን፣ ለነቢዩ ሙሣ (ሰ.ዐ.ወ) በተላለፈው ተወራት (ኦሪት)፣ ለነቢዩ ዒሳ (ሰ.ዐ.ወ) በተላለፈው በእንጂል (ወንጌል) እንደ ዚሁም ለነቢዩ ዳውድ (ሰ.ዐ.ወ) በተሰጠው ዘቡር (መዝሙር) በመሳሰሉት

ስግቸውን በተለይ በምናውቀው ግጭትና ስግቸውን በግናውቃቸው ደግሞ በአጠቃላይ መልኩ ግጭት፤

ሦስተኛ- ትክክለኛ ሰነዳዊነት ያላቸውን ይዞታቸውን እንደ ቁርአን የተረጋገጠውንና ከተደሙት መጻሕፍት መካከል ያልተለወጠውን ያልተዛባውንና ያልተከለከለውን ክፍል ግረጋገጥ፤

አራተኛ- ያልተሻረ ሕግጋትን መተግበር፤ ምስጢሩንና ጥቅሙን ብናውቅም ባናውቅም ወደገን መተበል፤ ከቁርአን በፊት የነበሩት መለኮታዊ መጻሕፍት በሙሉ በቁርአን ተሸረዋል። ይህንኑ በግስመልክት አላህ (ሱ.ወ) እንዲህ ብሏል፡-

﴿وَأَنزَلْنَا إِلَيْكَ الْكِتَابَ بِالْحَقِّ مُصَدِّقًا لِّمَا بَيْنَ يَدَيْهِ مِنَ الْكِتَابِ وَمُهَيْمِنًا عَلَيْهِ﴾ المائدة: ٤٨

« ወደ እንተም መጽሐፉን ከወረተ ያለውን መጽሐፍ እረጋጋጭና በርሱ ላይ ተወሳዳሪ ሲሆን በውነት አወረድን፤...»⁵⁵

ይህ ግለት ከተደሙት መለኮታዊ መጻሕፍት ሕግጋት ውስጥ ትክክለኛነቱ ተረጋግጦ በቁርአን የጸደቀ እስካልሆነ ድረስ እንዲያው ተግባራዊ ግድረግ አይፈቀድም ግለት ነው።

በመጻሕፍት ግጭት ከሚያስገኛቸው ታላላቅ ውጤቶች መካከል የሚከተሉትን እናገኛለን፡-

አንደኛ- አላህ (ሱ.ወ) ለያንዳንዱ ሕዝብ የሚመራበት መጽሐፍ ግስተላለፉ ለፍጡራን ባርኾ ያለውን ትኩረት ግወቅ፤

55 ልል- ጥጲ/፮/48

ሁለተኛ- አላህ (ሱወ) ለያንዳንዱ ሕዝብ ከሁኔታው ጋር የሚጣጣም መጽሐፍት በመስጠቱ ውስጥ የሚንጸባረቀውን የላቀ ጥበቡን ማወቅ፤ ይህንኑ በማስመልከት አላህ (ሱወ) እንዲህ ብሏል፡-

﴿لِكُلِّ جَعَلْنَا مِنْكُمْ شُرْعَةً وَمِنْهَا جَا﴾

« ... ከህጉ ለሁሉም ሕግና መንገድን አደረግን፤ ... »⁵⁶

ሦስተኛ ይህን ሁሉ ለሀገሥ አላህ ምስጋና ማቅረብ፤

56 ለሌ- ግሊላህ /5/: 48

በመልክተኞች (በሩሱል) ማመን

መልክተኛ ማለት ከአላህ ዘንድ የተላለፈ ሕግን (ሸራኅ) ለሰው ልጆች እንዲያደርስ የታዘዘ ነዚያ ነው። «ረሱል» መልክተኛ ማለት ሲሆን «ሩሱል» መልክተኞች ማለት ነው። የመጀመሪያው ረሱል ነዚያ ኑሕ ሲሆኑ የመጨረሻው ረሱል ደግሞ ነዚያ ሙሐመድ (ሲ.ሀ.ወ) ናቸው።

አላህ (ሱ.ወ) እንዲህ ብሏል፡-

﴿ إِنَّا أَوْحَيْنَا إِلَيْكَ الْكِتَابَ، كَمَا أَوْحَيْنَا إِلَى نُوحٍ وَالنَّبِيِّينَ مِنْ
بَعْدِهِ ۚ السَّاءُ ۚ ۱۶۳ ﴾

« እኛ ወደ ኑሕና ከርሱ ዘንድ ወደነበሩት ነዚያት እንዳወረድን፡ ወደ እንተም አወረድን፡... »⁵⁷

ቡኻሪ አነሰ ብን ማለክን ጠቅሰው በዘገበት የነዚያ (ሲ.ሀ.ወ) ሐዲስ ውስጥም የሚከተለውን እናነቃለን፡-

57:አል-ኒላእ /4/:163

(إن النبي صلى الله عليه وسلم ذكر أن الناس يأتون إلى آدم ليشفع لهم فيعبر إليهم، ويقول: انتوا نوحا أول رسول بعثه الله...)

«በትንሣኤው ቀን ሰዎች አላህን እንዲያግልጹላቸው ወደ አደም ሲመጡ አለማታቸውን ያቅርታ ይጠይቁና አላህ መልክተኛ (ረሱል) እድርጉ መጀመሪያ ወደ ላካቸው ወደ ኮሕ ሂዱ ይላሉ፡ ...»

ነቢዩ ሙሐመድ(ሰ.ዐ.ወ) የነቢዮች መደምደሚያ መሆናቸውን ሲገልጽ አላህ (ሱ.ወ) እንዲህ ብሏል፡-

﴿ ما كان محمد أباً أحد من رجالكم ولكن رسول الله وخاتم النبيين ﴾ الأحزاب: ٤٠

« ሙሐመድ፡ ከወንዶቻችሁ የአንድም ሰው አባት አይደለም፤ ገን የአላህ መልክተኛ፤ የነቢዮች መደምደሚያ ነው፤ ...»⁵

ራሱን የኃላ ሕግ (ሸሪዓ) ይዞ ከአላህ (ሱ.ወ) የሚላክ መልክተኛ (ረሱል) የሌለው ሕዝብ አልነበረም። ወይም ከበፊቱ የነበረውን ሕግ (ሸሪዓ) እንዲያድስ ከአላህ የሚታዘዝ ነቢይ ያልነበረው ሕዝብ የለም።

አላህ (ሱ.ወ) እንዲህ ብሏል፡-

﴿ ولقد بعثنا في كل أمة رسولا، إن اعبدوا الله، واجتنبوا الطاغوت ﴾ النحل: ٢٦

﴿ وإن من أمة إلا خلا فيها نذير ﴾ فاطر: ٢٤

﴿ إِنَّا أَنزَلْنَا التَّوْرَةَ فِيهَا هُدًى وَبُورٌ . يَحْكُمُ بِهَا النَّبِيُّونَ الَّذِينَ
 أَسْلَمُوا لِلَّذِينَ هَادُوا ﴾ المائدة : ٤٤

« በፍሕዝቱም ሁሉ ውስጥ፡ አላህን ተገዝ፡ ጣዖትንም ራቁ፡ በግለት መልክ
 ተኛን በእርግጥ ልከናል፡ ...» ⁵⁸

« ... ግንኙይቱም ሕዝብ በውስጡ አስፈራሪ ያላለፈላት የለችም» ⁵⁹

« እኛ ተወራትን በውስጥ መምሪያና ብርሃን ያለባት ስትኾን አወረድን፡ እነዚያ
 ትልቁን የተቀበሉት ነቢያት በነዚያ ይሁላውያን በኾኑት ላይ በርቧ
 ያፈርዳሉ...» ⁶⁰

መልክተኞች (ሩሱል) ምንም ዓይነት የጌትነትም ሆነ የአምላክነት መለያ
 የሌላቸው ሰብዓዊ ፍጡራን ናቸው። የነቢያት ሁሉ ቁንጮና ከመልክተኞች
 ሁሉ አላህ ዘንድ ታላቅ ደረጃ ያላቸውን ነቢዩ መሐመድን (ሰ.ዐ.ወ) እንላ
 አላህ (ሱ.ወ) ቁርአን ውስጥ እንዲህ ብሏቸዋል፡-

﴿ قُلْ لَا أَمْلِكُ لِنَفْسِي نَفْعًا وَلَا ضَرًّا إِلَّا مِثَاءُ اللَّهِ، وَلَوْ كُنْتُ
 أَعْلَمُ الْغَيْبِ لَاسْتَكْنَرْتُ مِنَ الْخَيْرِ وَمَا مَسْنِيَ السُّوءُ، إِنْ أَنَا إِلَّا
 نَذِيرٌ وَبَشِيرٌ لِّقَوْمٍ يُؤْمِنُونَ ﴾ الأعراف : ١٨٨
 ﴿ قُلْ إِنِّي لَا أَمْلِكُ لَكُمْ ضَرًّا وَلَا رَشَدًا، قُلْ إِنِّي لَنْ يَجِيرَنِي مِنَ
 اللَّهِ أَحَدٌ، وَلَنْ أَجِدَ مِنْ دُونِهِ مُلْتَحَدًا ﴾ الجن : ٢١ - ٢٢

« አላህ የሻውን በስተቀር ለራሴ ጥቅምንም ፡ ጉዳትንም፡ ሥጦችልም፡ ሩቅንም
 (ያስጠር) የግወት በበርሱ ናር ከመልካም ነገር ባበላሁና ከፋም ነገር ባልካኝ

58 ለል-ጎልል /16/፡ 36
 59 ፋጢር /35/፡ 24
 60 ለል-ግሊላው /5/፡ 44

በዘር፤ እኔ ለጊዮጥ ሕዝቦች አሰረራርና ለወላሪ እገጂ ሌላ አይደለሁም ባላቸው።⁶¹

« እኔ ለናንተ ጉላትንም ተጥታንም አልቸልም ባላቸው። እኔ ከላህ ትግት እንደም እያደገኝ፤ ከርሱም ሌላ መጊያን አገኝም ባላቸው።⁶²

መልክተኞች እንደሌላው ሰው ሁሉ የመታመም የመጥት የመብላት የመጠጣትና ሌሎች ሁኔታዎች የግታይባቸው ፍጡራን ናቸው። አላህ (ሱ.ወ)ስለነዚህ እብራሂያ እንዲህ ብሏል:-

﴿ والذي هو يطعني ويسقين، وإذا مرضت فهو يشفين، والذي

يميتني ثم يحيين ﴾ الشراء: ٧٩ - ٨١

« ምን እርሱ የግሪዘኝና የግሪዘኝነት። በታመምኩ ጊዜ እርሱ ያረረኛል። ምን የግንደኝ፤ ከዚያም ሕያው የግሪደርኝነት።⁶³

ነዚህ መሐመድም (ሱ.ወ.ወ) እንዲህ ብለዋል:-

(إنما لنا بشر متلكم لنسي كما تتسمون فلذا نسيت فنكروني)

« እኔ እንደናንተው ሰው እገጂ ሌላ አይደለሁም። ለናንተ እንደምትረሱ ፁሐ እኔም እረላለሁና ለረላ እስታውሱኝ።

መልክተኞች አላህ ዘንድ ካላቸው ከፍተኛ ደረጃ ጋር ለአላህ ተገኝዎችና ትን ታዋቂ መሆናቸውን በግጥም ስለነበሩ ተናገሯል። ከዚህ ትሕን (ሱ.ወ.ወ) እና ከዚህ መሐመድን (ሱ.ወ.ወ) አስመልክቶ እንዲህ ብሏል:-

61 ሌላ- አፈሩ /71:128

62 ሌላ-ጊን/72/21-22

63 ሌላ-ጃዕሩ /28/ 78-81

﴿ إِنَّهُ كَانَ عَبْدًا شَكُورًا ۝
 ﴿ تَبَارَكَ الَّذِي نَزَّلَ الْفُرْقَانَ عَلَى عَبْدِهِ لِيَكُونَ
 لِلْعَالَمِينَ نَذِيرًا ۝ الْفُرْقَانُ ۝ ۱

«... እርሱ በብዙ አመሰግኖ ዛሬያ ነበርና»⁶⁴

« ያ ተርታገገ (ውነትን ከውሸት ለይውን መጽሐፍ ቅርአንን) በዛሬያው ላይ፣
 ለዓለማት አስረራሪ ይኾን ዘንድ፣ ያወረደው (እምላክ)፣ ከነበርና ጥራት ተገ
 ባው»⁶⁵

ስለ ነቢዮች እብራሂም፡ እስሐቅና ያዕቆብ (ሰ.ዐ.ወ) እንዲህ ብሏል፡-

﴿ وَاذْكُرْ عِبَادَنَا إِبْرَاهِيمَ، وَإِسْحَاقَ وَيَعْقُوبَ أُولَى الْأَيْدِي،
 وَالْأَبْصَارِ، إِنَّا أَخْلَصْنَاهُمْ بِخَالِصَةٍ ذَكَرَى الدَّارِ، وَإِنَّهُمْ عِنْدَنَا لَمَنْ
 الْمُسْتَطْفِينَ الْأَخْيَارِ ۝ ٤٥ - ٤٧

«ባርቻችንንም እብራሂምን፡ እስሐቅንና ያዕቆብንም፡ የኃይልና የግስተዋል ባለ
 ቤቶች የኾኑትን አውላገቶች እኛ ጥሩ በኾነች ጠባይ መረጥናቸው፣ (እርሷም)
 የመወረሻይቱን አገር ግስታወስ ናት» እነርሱም እኛ ዘንድ ከመልካሞቹ ምርጦች
 ናቸው»⁶⁶

ስለ ነቢዩ ዒሳም (ሰ.ዐ.ወ) እንዲህ ብሏል፡-

64 አል-አስራእ /17/፡3
 65 አል- ተርታገ/25/፡1
 66 ደ.ድ /38/፡ 45-47

﴿ ان هو إلا عبد أنعمنا عليه وجعلناه مثلا لبني اسرائيل ﴾

الحرى: ٥٩

« እርሱ በርሱ ላይ የለገለገለት፤ ለእስራኤልም ልጆች ታምር ያደረገው የቸነ ባሪያ እንጅ ሌላ አይደለም። »⁶⁷

በመልክተኞች (በሩሱል) ማመን አራት ነገሮችን ያካትታል

አንደኛ- ከአላህ በትክክል የተላኩ መሆናቸውን ግመን፤ ከመልክተኞች ውስጥ ያንዱንም መልክት ያስተባበለ ሰው በሁሉም የአላህ ነቢያትና መልክተኞች እንዳላመነ ይቆጠራል። አላህ (ሱ.ወ) ስለነቢዩ ኑሕ (ሰ.ወ) ሕዝብ ሲናገር እንዲህ ብሏል፡-

﴿ كذبت قوم نوح المرسلين ﴾ الشعراء: 104

« የኑሕ ሕዝቦች መልክተኞችን አስተባበሉ። »⁶⁸

የኑሕ ሕዝቦች በወቅቱ ያስተባበሉት መልክተኛውን ኑሕን ብቻ ቢሆንም አንዱን መልክተኛ ግስተባበል ግለት ከአላህ የተላኩ መልክተኞችን በጥቅሉ እንደግስተባበል ስለሚቆጠር አላህ (ሱ.ወ) ሕዝቦቹ ኑሕን ብቻ ሳይሆን ሁሉንም እንዳስተባበሉ ለማመልከት «መልክተኞችን አስተባበሉ» ብሏል። በዚህ መሠረትም ነቢዩ ሙሐመድን (ሰ.ወ) ያስተባበሉና ያልተከተሏቸው ክርስትያኖች ሙሐመድን ብቻ ሳይሆን ነቢዩ ዒላንም (ሰ.ወ) ያስተባበሉና ያልተከተሏቸው ናቸው ግለት ነው። በተለይ ደግሞ ነቢዩ ዒላ

67 እል- ዩኑሳ/ 43/፡ 59

68 እል- ሹዕራ 226/፡ 104

ነቢዩ ሙሐመድ ከርሳቸው ዘመን በኋላ እንደግራሙ ተከታዮቻቸውን አብስረው ነበር። ይህ ብስራት ከጥመት መንገድ የግንደናቸውና ወደ ተተኛው የአላህ ጉዳና የግራራቸው የአላህ ሙልከተኛ ይመጣላችኋል ከግለት ውጭ ሌላ ትርጉም ሊኖረው አይችልም።

ሁለተኛ- በሰጣቸው በተለይ ባወቁትናቸው እንደ ሙሐመድ! ኢብራ ሂያ ሙሣ! ኢሳና ኮሕ (ሰ.ዐ.ወ) ባሉት ግማገ፤

እነዚህ አምስት « አ-ሉል ሀዘም » ወይም ጽኑና ቁርጠኞቹ በሙባል የግራታወቁ ሊሆን አላህ (ሱ.ወ) ቁርአን ውስጥ በጥያረት ሁለት ቦታ ላይ አውስቷቸዋል:-

﴿ وَلَا أَخْنَا مِنَ الْقَبِيضِينَ مِثْلَهُمْ وَمِنْكَ وَمِنْ نُوحٍ، وَإِبْرَاهِيمَ، وَمُوسَى، وَعِيسَى ابْنِ مَرْيَمَ ﴾ الأعراب: ٧

﴿ شَرَعَ لَكُمْ مِنَ الدِّينِ مَا وَصَّى بِهِ نُوحًا وَالَّذِي أَوْحَيْنَا إِلَيْكَ وَمَا وَصَّيْنَا بِهِ إِبْرَاهِيمَ، وَمُوسَى، وَعِيسَى، أَنْ لَتَقِيمُوا الدِّينَ وَلَا تَتَفَرَّقُوا فِيهِ ﴾ الشورى: ١٣

« ከነቢዮች የጠቀሱ ከላናቸው፤ ከአንተም፤ ከኮሕም፤ ከኢብራሂምም፤ ከሙሳም፤ ከሙርያም ልጅ ኢሳም፤ በያዘን ጊዜ (አስታውስ)፤ ... »⁶⁹

« ለናንተም ከሃይማኖት ምን ዓይነት ኮሕን መመስትን ደነገግላችኋል፤ ምንም ዓይነት መረዳትን፤ ምንም ዓይነት ኢብራሂምን፤ ሙሳና ኢሳምን መመስትን፤ ሃይማኖትን በተከከለ አድቀው፤ ዓይነትም አትለያዩ፤ ግለትን (ደነገግን)፤ ... »⁷⁰

ሰጣቸውን የግንደናቸውን ነቢያት በተመለከተ ግን በአጠቃላይ እናምንባቸዋለን። አላህ (ሱ.ወ) እንዲህ ባሏል:-

69 ለል- ለኋላዋ /33/: 7
70 ለል- ፄፋ /42/:13

﴿ ولقد أرسلنا من قبلك منهم من فقصنا عليك ومنهم من لم

نقصص عليك ﴾ عام: ٧٨

« ካንተ በፊትም መልክተኞችን በእርግጥ ልከናል፤ ከነሱ ባንተ ላይ የተረከበውን ልልሉ፤ ከነሱም ባንተ ላይ የተረከበውን ልልሉ ... »⁷¹ ያ፤

ሦስተኛ- ስለነሱ የተላለፈውንና ትክክለኛ የሆነውን ታሪክ እምና መቀበል፤ አራተኛ- ከነርሱ መካከል ወደኛ በተላኩት- በግጥቃለያቸው በመሐመድ (ሰ.ሀ.ወ) ወደ መላው የሰው ልጅ የተላኩ መልክተኛ መሆናቸውን እምና በመቀበል ሕጋቸውን (ሸሪዓን) ተግባራዊ ግድረገ፤ አላህ (ሱ.ወ) እንዲህ ብሏል:-

﴿ فلا وربك لا يؤمنون حتى يحكموك فيما شجر بينهم، ثم لا

يجدوا فى أنفسهم حرجا مما قضيت ويسلموا تسليما ﴾ الساء: ٦٥

« በጌታህም እምላላሁ በመካከላቸው በተከራከሩበት ፍርድ እስኪያስፈርሱ፤ ከዚያም ከፈረድኸው ነገር በነፍሶቻቸው ውስጥ ተንተን እስኪያገኙና ፍጹም መታዘዝንም እስኪታዘዙ ድረስ እያምኑ፤ (ምእመን እይኹም)»⁷²

በመልክተኞች ግመን ከሚያስገኛቸው ጥቅሞች:-

እንደኛ- አላህ (ሱ.ወ) ለባርቹ ምን ያህል ርህራሄ እንደሆነ ያሳውቃል። ወደ ተጥተኛ ጉዳናው ሊመሩዋቸውና እርሱን እንዴት እንደሚገነዙት ያብራሩላቸው ዘንድ አላህ (ሱ.ወ) ወደ ሰው ልጆች መልክተኞችን መላኩ

71 ለለ- ሙእግን /40/: 78

72 ለለ- ጌላ /4/: 65

ለሰው ልጆች የሰጠውን ጸጋና እንደዚህ ያመለክታል። የሰው ልጅ አእምሮ እነዚህን መለኮታዊ ሕግጋት በገዛ ራሱ ሊያውቅ አይችልምና።

ሁለተኛ- ለዚህ ታላቅ ጸጋ አላህን (ሱወ) ማመስገን፤

ሦስተኛ- መልክተኞችን መውደድ፡ ማዘዘር፡ የአላህ (ሱወ) መልክተኞች ስለሆኑ፡ አላህን በፍጹምነት ስለሚገነዙት የተጣለባቸውን ጋላ ፈነት ተወጥተው የአላህን መልክት በታማኝነት ስላደረሱና ባርቹን በትንንት ስለመነሱ ተገቢያቸው በሆነ መንገድ መልክተኞቹን ማወደስ፤

አላህ (ሱወ) ከሰዎች መካከል መልክተኞችን አይልከም፡ ሰብዓዊ ፍጡራን የአላህ መልክተኛ መሆን አይችሉም በግል፡ ስብረተኞች መልክተኞችን አስተባብረዋል። አላህ (ሱወ) ይህን መሠረት የለሽ አባባል በማስተባበል እንዲህ ብሏል፡-

﴿وما منع الناس أن يؤمنوا إذ جاءهم الهدى إلا أن قالوا لبعث
لله بشرا رسولا، قل لو كان فى الأرض ملأئكة يمشون
مطمنين، لنزلنا عليهم من السماء ملكا رسولا﴾ الاسراء: ٩٥

« ሰዎችንም፡ መሪ (ቀርአን) በመጣቸው ጊዜ ከማመን፡ አላህ ሰውን መልክተኛ አድርጎ ላከ? ግለታቸው እንጂ ሌላ አልከለከላቸውም። በምድር ላይ ረግተው የሚገኙ መላእክት በነበሩ ኖሮ፡ በነሱ ላይ (ከጉላቸው) የመልእክን መልክተኛ ባወረድን ነበር፡ በላቸው።» ⁷³

ከላይ እንደተመለከተው ሁሉ ሰዎች ወደሚኖሩበት መሬት የሚላኩ መልክተኛ እንደነሱው ያለ የሰው ልጅ ወገን መሆን አለበት፤ የምድር ነዋሪዎች መላእክት ቢሆኑ ኖሮ አላህ ከሰማይ መልእክን መልክተኛ አድርጎ በላከላቸው ነበር በማለት አላህ (ሱወ) አባባላቸውን ውድቅ አድርጓል።

በተመሳሳይ ሁኔታም መልክተኞችን ያስተባበሉ መገኘት የተናገሩትን እንደ ሚክላኤል ገልጿል፡-

﴿ إِنْ أَنْتُمْ إِلَّا بَشَرٌ مِثْلُنَا تُرِيدُونَ أَنْ تَصْذُونَا عَمَا كَانَ يَعْبُدِ آبَاؤُنَا، فَاتُونَا بِسُلْطَانٍ بَيْنَ، قَالَتْ لَهُمْ رُسُلُهُمْ: إِنْ نَحْنُ إِلَّا بَشَرٌ مِثْلُكُمْ وَلَكِنَّ اللَّهَ يَمُنُّ عَلَىٰ مَنْ يَشَاءُ مِنْ عِبَادِهِ، وَمَا كَانَ لَنَا أَنْ نَأْتِيَكُمْ بِسُلْطَانٍ إِلَّا بِإِذْنِ اللَّهِ ﴾ إبراهيم: ١٠ ١١

« ... (ሕዝቦቹም) ፡፡ እናንተ ብዙዎችን ሰው እንጂ ሌላ አይደላችሁም፤ አባቶቻችን ደግሞት ከነበሩት ልትከለክሉን ትሻላችሁ፤ ግልጽም አሰረጅ (ካመጣችሁት ሌላ) አምጡልን አሉ። መልክተኞቻቸውም ለነርሱ አሉ፡፡ እኛ ብዙዎችሁ ሰው እንጂ ሌላ አይደለንም፤ ገን አላህ ከባሮቹ በግሻው ሰው ላይ ይለገሳል፤ ለኛም በአላህ ፈቃድ እንጂ ግሰረጃን ልናመጣችሁ አይገባንም፤...»⁷⁴

السيد محمد صالح
أبو الجحجحي
من
٢٧٥٠٦

74 ኢ.ብራሂም /14/: 10-11

በመጨረሻው ቀን ማመን

የመጨረሻው ቀን ግለት ሰዎች ከሞት ተቀስቅሰው ለምርመራና እንደየሥራቸው ተገቢ ምንጻቸውን ለመቀበል የሚነሱበት የትንግሌ ቀን ነው። የመጨረሻ ቀን የተባለበት ምክንያት ገነት የሚገቡትም ሆኑ ገሐነም የሚገቡት ሁሉም በየቤቱ ስለሚገባ ከዚያ ቀን በኋላ ሌላ ቀን ስለሌለ ነው።

በመጨረሻው ቀን ማመን ሦስት ነገሮችን ያጠቃልላል

እንደኛ- ከሞቱ በኋላ ዳግም መቀስቀስ (በዕስ) መኖሩን ማመን፤ ይህ ግለት ሁለተኛው መለከት ሲነፋ መታን በሙሉ ራቆታቸውን ያለምንም ልብስ፤ ያለ ሚግባዶ እገራቸውን ያልተገረዙ ሆነው የዓለማት ፈጣሪ ጌታ ፊት ለፍርድ ለመትረብ በሚቀሰቀሱበት ቀን ማመን ግለት ነው። እላህ (ሱ.ወ) እንዲህ ብሏል፡-

﴿ كما بدأنا لول خلق نعيده وعدا علينا إنا كنا فاعلين ﴾

الأنبياء: ١٠٤

« ... የጽሑፍን ፍጥረት እንደ ጀመርን፤ እንደሰጥለን፤ (መፈጸሙ) በኛ ላይ የሆነን ቀጠር ቀጠርን፤ (የቀጠርንውን) ሠራዊቶች ነን። »⁷⁵

ከዋት መተስተስ ቁርአን ሱን-ና እና የሙስሊሞች የጋራ አጽዎ (እጅግሪ) ያረጋገጡት ፍጹሞቹ እውነት ነው። አላህ (ሱ.ወ) እንዲህ ብሏል:-

﴿ ثم إنكم بعد ذلك لميتون، ثم إنكم يوم

للقيلة تبعثون ﴾ المومنون: ١٥ - ١٦

« ከዚያም እናንተ ከዚህ በኋላ በእርግጥ ግዛቶች ሆኑ። ከዚያም እናንተ በትንሹ ቀን ተተሰተላላችሁ። »⁷⁶

ነዚያም (ሱ.ወ.ወ) እንዲህ ብለዋል:-

(يحشر للناس يوم القيامة حفاة غرلا)

متفق عليه

« ሰዎች በትንሹ ቀን ባዶ እግራቸውን ያልተገረዙ ሆነው ከዋት ይተሰተላሉ። »⁷⁷

75 ለሌ- ለገጸያ /21/: 104

76 ለሌ- ለገጸያ /23/: 15-16

77 ሙጫሪ- ለሌያ የገጸት ልላል

የሙስሊሞች የጋራ አጻምም ይህንን ያረጋግጣል። ይህ ፍጥረት መጨረሻ ናርት ሁሉም ነገ ከጠፋ በኋላ ሰዎች ሁሉ የየሥራቸውን ዋጋ ተደም ሲል አላህ በላካቸው ነዚያት አግካይነት የተላለፈላቸውን መለኮታዊ ሕግ በመተግበር ረገድ ባደረጉት ጥረት ላይ የተመረኮዘ ምንዳ ወይም ቅጣት የገደታ ግግኘት እንዳለባቸው የአላህ (ሱ.ወ) ጥበብ የሚወስነው ጉዳይ ነው። አላህ (ሱ.ወ) እንዲህ ብሏል:-

﴿لَفَحَسِبْتُمْ لَمَّا خَلَقْنَاكُمْ عِبْنًا، وَأَنْتُمْ لَنَا لِاتْرَجِعُونَ﴾

المؤمنون: ١١٥

« የፈጠርኝትሁ! ለዘንቅ መኾኑን እናንተም ወደኛ የግትመለሱ መኾኖችሁን መረጠራችሁን?» ⁷⁸

አላህ (ሱ.ወ) ለነዚያ ሙሐመድ (ሰ.ዐ.ወ) እንዲህ ብሏል:-

﴿إِنْ لِلَّذِي فَرَضَ عَلَيْكَ الْقُرْآنَ لَرَادُكَ لِي مَعْلَدٌ﴾

الفصص: ٨٥

« ያ ቁርአንን የተከፋፈለ ኾኖ ባንተ ላይ ያወረደው (እምላክ)! ወደ መመለሻ በእርግጥ መላሺህ ነው! ...» ⁷⁹

ሁለተኛ - ምርመራ መኖሩንና ለሁሉም እንደየሥራው ዋጋ የሚሰጠው መሆኑን ግመን፤ አንድ ሰው በመጀመሪያ ምድራዊ ሕይወቱ በፈጸማቸው ሥራዎች ሁሉ ላይ ምርመራ ይደረግበትና መልካም ሠርተ ከሆነ ንነት መጥፎ ሠርተ ከሆነም የከፋ የገሐነም እሳት ይገባል። ይህ እምነት በቁርአን በሱን-ና እና በሙስሊሞች የጋራ አጻም (እጅግዕ) የተረጋገጠ ነው።

አላህ (ሱ.ወ) እንዲህ ብሏል:-

78 ለሉ- ሙላጊኑን /23/: 115

79 ለሉ-ቀላላ /28/: 85 .

﴿ ان الينا ايابهم ثم ان علينا حسابهم ﴾ العاشية: ٢٥ ٢٦
 ﴿ من جاء بالحسنة فله عشر امثالها، ومن جاء بالسينة فلا يجزى
 الا مثليها، وهم لا يظلمون ﴾ الاسام: ١٦٠

﴿ ونضع موازين القسط ليوم القيامة، فلا تظلم نفس
 شيئاً، وان كان مثقال حبة من خردل أتينا بها، وكفى بنا
 حاسبين ﴾ الانبياء: ٤٧

80 « መመለሻቸው ወደኛ ብቻ ነው። ከዚያም ምርመራቸው በኛ ላይ ብቻ ነው። »
 « በመልካም ሥራ የመጣ ሰው፡ ለርሱ ሀሥር ብዙዎችዋ አሉት፤ በከፋ ሥራም
 የመጣ ሰው ብዙዋን እንጅ አይመነዳም፤ እነርሱም አይበደሉም። » 81

« በትንሣኤም ቀን ትከክለኛ ግጥሞችን እናቀጣለን፤ ግንኙይነትም ነፍስ ምንገም
 አትበድልም፤ (ሥራው) የሰሩት ትንሣኤ ያክል ቢኾንም እርሷን እናመ
 ጣታለን፤ ተቀጣጣሪዎችም በኛ በቃ። » 82

ከእነዚህ ውጭ በተላለፈው ሐዲስ ውስጥ ነቢዩ (ሰ.ዐ.ወ) እንዲህ
 ብለዋል:-

(ان الله يدنى المؤمن فيضع عليه كنفه ويستره، فيقول:
 أتعرف ذنب كذا؟ أتعرف ذنب كذا؟ فيقول نعم: أى رب
 حتى إذا قرربذنوبه، ورأى أنه قد هلك قال: قد سترتها

80 አል- ጁሊያህ /88/: 25-26
 81 አል- አንጎም /6/: 160
 82 አል- አንቢያ /21/: 47

عليك في الدنيا، ولنا أغرمها لك اليوم، فيعطى كتاب حسناته، ولما للكنار والمنافقون فينادى بهم على رؤس الخلائق (هؤلاء الذين كذبوا على ربهم، ألا لعنة الله على الظالمين) متفق عليه

(ان من هم بحسنة فعملها، كتبها الله عنده عشر حسنات إلى سبعمائة ضعف إلى أضعاف كثيرة، وإن من هم بسينة فعملها، كتبها الله سينة واحدة)

« አላህ አጥኝ የሆነ ሰውን (—እያንን) ያቀርብና ዝናውን በመሸረጉ፡- (እንዲህ ያለውን ጋጢአትህን እንደዚያ ያለውን ጋጢአትህን ታውቃለህ?) ይለዋል» (አጥኞች) እያ ጌታዬ አውቃለሁ ይላል» ጋጢአቶችን አላያናት ጥፋት እንደተረጋገጠበት የተረዳ መሆኑን ሲመለከት፡- (በመጀመሪያዋ ፖድራዊ ሕይወትህ ጊዜያዊ ደብዳቤሃለሁ፤ እነሆ ሃረፍ ይቅር ብዬ እያርገሃለሁ) ይለውና አጥኙ የ—ልካም ሥራዎችን —ዘገባ ይሰጣል» ለከፋፈያችና ለአለመላይ መናፍቃን ገን (እነዚህ ጌታቸው ላይ የተጣጠፉ ናቸው፤ የአላህ ቁጥም በበላዮች ላይ ይሁን) ተብሎ በተሰበሰቡ ፍጡራን ፊት ይታወጃል»⁸³

« አንድ ሰው —ልካም ሥራ ለመሥራት እስከ ከሠራው አላህ ከአሥር —ልካም ምገዳ ጀምሮ እስከ ሰዓት ወደ አጥፍና እስከ ብዙ እጥፍ ድርብ ምገዳ ድረስ እርሱ ዘንድ ይጽፍለታል» አንድ ሰው መጥሮ ነገር እስከ ከሠራው ገን አንድ መጥሮ ሥራ ብቻ አላህ ይመዝገባል»

ምርመራ ስለመናፋና ለሁሉም እንደ የሥራው ተገቢ ዋጋ የሚከፈለው ስለመሆኑ መስሊሞች በአንድ ድምጽ የተሰማመበት እውነታ ነው። የአላህ (ሱ.ወ) ጥበብም ይህንኑ ገዴታ ያደርጋል። አላህ (ሱ.ወ) መጻሕፍት አውርዷል። መልክተኞችን ልኳል። መልክተኞች ያስተማሩትን ነገር እንዲ ተበሉና ተገባራዊ እንዲያደርጉ በሰዎች ላይ ገዴታ ጥሏል። መልክተኞቹ ያስተማሩትን የሚጻረሩ ወገኖችን መዋጋት ልጆቻቸውን ሴቶቻቸውንና ጎብረታቸውን መውረስ ፈቅዷል። ምርመራ ጥያቄና ለሁሉም እንደ የሥ

83 በግሪና —ሊያ (የዘገባ) ተላላ

ራው ምንዳ ወይም ቅጣት የመስጠት ፍትሕ የማይኖር ቢሆን ኖሮ ይህን ሁሉ መደንገግ ከንቱ በሆነ ነበር። ጥበበኛው አምላክ አላህ (ሱ.ወ) ከዚህ ከንቱነት የጠራ ጌታ ነው። ይህን እውነታ አስመልክቶ አላህ (ሱ.ወ) እንዲህ ብሏል፡-

﴿ فلنسالن الذين أرسل إليهم، ولنسالن المرسلين، فلنقصن عليهم، بعلم، لو ما كنا غائبين ﴾

الأعراف: ٦ - ٧

«እነዚያንም ወደቡ ነብያት የተላኩባቸውን (ሕዝቦች) በእርግጥ እንጠይቃቸዋለን» የተላኩትን መልዕክተኞችም በእርግጥ እንጠይቃለን፤ በነርሱም ላይ (የነበሩበትን ሁሉ) ከዕውቀት ጋር በእርግጥ እንተርከላቸዋለን፤ የራትንም አልነበርንም።» ⁸⁴

ሦስተኛ- ገነትና እሳት (ገሐነም) መኖሩን ማመን፤

በገነትና በእሳት (ገሐነም) መኖር ማመን ማለት የፍጥረታት ሁሉ መጨረሻ ከሁለቱ በአንደኛው መሆኑን ማመን ማለት ነው። ጀነት የነዚያ አላህ እንዲያምኑ በጠየቃቸው ነገር ሁሉ ያመኑ አላህንና መልክተኛውን በቅንነት የታዘዙ ለአላህ ፍጹም በመሆን መልክተኞቹን ለተከተሉ ረረሀ አላህ የሆኑ ምዕመናን አገር ነች። ገነት ታይተውና ተሰምተው የማይታወቁ፤ በሰው አእምሮ ታስበው የማይታወቁ የመደለጅ ዓይነቶች የተትረፈረፉባት መኖሪያ አገር ነች። አላህ (ሱ.ወ) እንዲህ ብሏል፡-

﴿ إن الذين آمنوا وعملوا الصالحات، أولئك هم خير البرية، جزاؤهم عند ربهم جنات عدن تجري من تحتها الأنهار، خالدین فيها أبدا، رضي الله عنهم ورضوا عنه، ذلك لمن خشي ربه ﴾

البقرة: ٧ - ٨

﴿ فلا تعلم نفس ما أخفي لهم من قرة أعين جزاء بما كانوا

يعملون ﴾ السجدة: ١٧

« እነዚያ ሥራትና መልካሞችንም የሠሩት፡ እነዚያ እነሱ ከፍተረት ሁሉ በላይ ናቸው። በጌታቸው ዘንድ ምንዳቸው ከሥርዓታቸው ወገኖች የሚረቡላቸው የመኖሪያ ገነቶች ነው፤ በውስጣቸው በለዓለም በውታሪዎች ሲኾኑ፡ (ይገቡ ባቸዋል)። አላህ ከእነሱ ወደደ ፣ ከርሱም ወደዲ፡ ይህ ጌታውን ለፈራ በው ነው።»⁸⁵

« ይሠሩትም በነበሩት ለመመገድት፤ ከዓይኖች መርጊያ እነሱ የተደበባቸውን (ጸጋ)፡ ግንኙያዬም ነፍስ አታውቅም።»⁸⁶

እሳት (ገሐነም) ደግሞ እርሱን ላስተባበሉና መልክተኞቹ ላይ ላመጹ ከሐዲዎችና በዳዮች አላህ (ሱወ) ያዘጋጀላቸው የሥቃይ ሥፍራ ነች። ይህ ነው ተብሎ የማይታሰብ የሥቃይና የሁኔታት ዓይነቶች ያጠቃለለች የመቀ ጣሚ ቦታ ነች። አላህ (ሱወ) እንዲህ ብሏል፡-

﴿ واتقوا النار التي أعدت للكافرين ﴾ آل عمران: ١٣١

﴿ إنا اعتدنا للكافرين نارا أحاط بهم سرادقها، وإن يستغيثوا

يعاثوا بماء كالمهل يشوى الوجوه، بئس الشراب وساعت مرتققا ﴾

الکهف: ٢٩

﴿ إن الله لعن الكافرين، وأعد لهم سعيرا، خالدين فيها أبدا، لا

يجدون وليا ولا نصيرا، يوم تقلب وجوههم في النار، يقولون يا

ليتنا أطعنا الله وأطعنا الرسولا ﴾ الأحزاب: ٦٤ - ٦٦

85 አል- በደህ / 98/ 7-8

86 አል- በደህ / 32/ 17

« ያችንም ለከላዊዎች የተደገበችውን እሳት ተጠነቀቁ። »⁸⁷

« ... እኛ ለበደለኞች አጥርዋ በነሱ የከበዘ የጥንቅቅን እሳት አዘጋጅተናል፡ (ከጥም) እርዳታንም በፈልጉ፡ እንደዘይት ዝቃጥሎ ባለ ፈቶችን በሚጠብቁ ውሃ፡ ይረዳሉ፤ መጠጥ ከፋ! መደገድያይቄም ምንኛ አስከፋችኋለሁ »⁸⁸

« አላህ ከሐዲዎችን በእርግጥ ረገጧቸዋል፡ ለነርሱም የተጋጋመችን እሳት አዘጋጅቷል። በርዕ ውስጥ ዘለላለም ዘውታሪዎች ሲኾኑ፤ ወዳጅም ረዳትም እያገኙም። ፈቶቻቸው በእሳት ውስጥ በሚገለባበሉ ቀን፡ ጥምኞታችን! አላህን በተገዛን፡ መልከተኛውንም በታዘዝን ነገር እያሉ ይጸጸታሉ። »⁸⁹

ከምት በኋላ በሚሆኑ መቃብር ውስጥ በሚኖረው ሥቃይ ፈተናና ደስታ በመሳሰሉት ነገሮች ማመን በመጨረሻው ቀን በማመን ሥር ይጠቃለላሉ።

ሀ- የመቃብር ውስጥ ፈተና፡- ይህ ፈተና ሚቺ ከተቀበረ በኋላ ጌታው ማን እንደሆነ፡ ሃይማኖቱ ምን እንደሆነና ነቢዩ ማን እንደሆነ የሚጠየቅበት ፈተና ነው። በዚህ ፈተና ወቅት በጸናው የአላህ ቃል ላመኑ ምዕመናን አላህ (ሱ.ወ) ጽናት ይሰጥና- ጌታዬ አላህ ነው፡ ሃይማኖቴ እስላም ነው፡ ነቢዬም ሙሐመድ (ሲ.ዐ.ወ) ናቸው በማለት ይመልሳሉ። አላህ በዳዮችን ያጠምና ከሐዲዎች ሃ! ሃ! አላውቅም ብለው ይመልሳሉ። እስመሳይ መናፈቁ ወይም ተጠራጣሪው ደግሞ፡ አላውቅም ሰዎች ሲሉ ሰምቼ ነው ያልኩት ብሎ ይመልሳል።

ለ- መቃብር ውስጥ ያለው ሥቃይና ደስታ፡- የመቃብር ውስጥ ሥቃይን በተመለከተ በዳዮች መናፍቃንና ከሐዲዎች መቃብራቸው ውስጥ ይሠቃያሉ። አላህ (ሱ.ወ) እንዲህ ብሏል፡-

87 አሊ-ባህሬ / 3/፡ 131

88 አሊ-ከህፍ / 18/፡ 29

89 አሊ-አጋዛ / 33/፡ 64-66

﴿ولو ترى إذ الظالمون فى غمرات الموت، والملائكة باسطوا أيديهم، أخرجوا أنفسهم، اليوم تجزون عذاب الهون بما كنتم تقولون على الله غير الحق وكنتم عن آياته تستكبرون﴾

الأنعام: ٩٣

« ... በደለኞችንም በጥት መከራዎች ውስጥ በየት ጊዜ መላእክት እጆቻቸውን ዘርጊዎች ጉነው (ለትጥብ) ነፍሶቻችሁን አውጡ፤ በእሳህሳይ እውነት ያልሆነ ነገር ትናገሩ በነበራችሁት ከእገቀደኛም ትኩሩ በነበራችሁት ምክንያት፡ ላረ የወርደትን ትጣት ትመነሳላችሁ፤ (የጂዲቸው ሊቸኑ) ብቃዬ ናር፤ (አለደናደን ነገር ባየህ ነበር)»⁹⁰

﴿النار يعرضون عليها غدوا وعشيا، ويوم تقوم الساعة أدخلوا آل فرعون أشد العذاب﴾ غافر: ٤٦

« እላት በጧትና በግታ በርዲ ላይ ይቀርባሉ፤ ለጉረቱም በጥቸንበት ቀን የፈርዖንን ፊትለቦች ብርቱን ትጣት (ገሀነኛን) አገቡዋቸው (ይባላል)»⁹¹

ሙስሊም ዘይድ ብን ላቢትን በመጥቀስ በዘገቡት ሐዲስ ውስጥ ነቢዩ (ሰ.ዐ.ወ) እንዲህ ብለዋል:-

(فلو لا أن لا تدلفنوا لدعوت الله أن يسمعكم من عذاب القبر الذى أسمع منه، ثم لقبل بوجهه فقال: تعونوا بالله من عذاب النار قللوا: نعوذ بالله من عذاب النار. فقال: تعونوا من عذاب القبر، قللوا: نعوذ بالله من عذاب القبر، قال: تعونوا من اللقن ما

90 እል- አገዳ /5/: 93

91 እል- ሙሊጂ /40/: 46

ظهر منها وما بطن، قالوا: نعوذ بالله من الفتنة ما ظهر منها وما بطن، قال: تعوذوا بالله من فتنة الدجال قالوا: نعوذ بالله من فتنة الدجال) رواه مسلم

«... (ድምጹን በመስማታችሁ ምክንያት ረሳችሁን) መቀጠር ትተዋችሁ ብዬ ባልሰጋ ኖሮ እኔ እየሰግሁ ያለሁትን (የመቃብሩ ሰዎች ያሉበትን) የመቃብር ሥቃይ አላህ እንዲያስግችሁ በለመንኩ ነበር።» አሉና ረታቸውን ወደ ሰሐቦቹ በግዞር:- (ከእሳት ቅጣት በአላህ ተጠባቅን በሉ) አሏቸው። እነሱም አላህ ሆይ! ከእሳት ቅጣት በእንተ እንጠበቃለን አሉ። (ከመቃብር ቅጣት በአላህ ተጠባቅ) አሏቸው። ከመቃብር ቅጣት በአላህ እንጠበቃለን አሉ። (ከፈተናዎች ከግልጹም ከሰውሩም በአላህ ተጠባቅን በሉ) አሏቸው። ከፈተናዎች ከግልጹም ከሰውሩም በአላህ እንጠበቃለን አሉ። (ከደጅ-ጃል ፈተና በአላህ ተጠባቅን በሉ) አሏቸው። ከደጅ-ጃል ፈተና ብሏል እንጠበቃለን አሉ።»⁹²

ረዳ

የመቃብር ውስጥ ደስታ ግን ለእውነተኞቹ ምዕመናን ነው። አላህ (ሱ.ወ) እንዲህ ብሏል:-

عَمَّ اسْتَأْذَنُوا

﴿إِنَّ الَّذِينَ قَالُوا رَبُّنَا اللَّهُ تُنتَزِلُ عَلَيْهِمُ الْمَلَائِكَةُ إِنْ لَا تَخَافُوا وَلَا تَحْزَنُوا، وَأَبْشِرُوا بِالْجَنَّةِ الَّتِي كُنْتُمْ تُوعَدُونَ﴾
 ቆይቷል: 20

﴿فَلَوْلَا إِذَا بَلَغَتِ الْحُلُقُومَ، وَأَنْتُمْ حِينِيذٌ تَنْظُرُونَ، وَنَحْنُ أَقْرَبُ إِلَيْهِ مِنْكُمْ وَلَكِنْ لَا تُبْصِرُونَ، فَلَوْلَا إِنْ كُنْتُمْ غَيْرَ مَدِينِينَ، تُرْجِعُونَهَا إِنْ كُنْتُمْ صَادِقِينَ، فَأَمَّا إِنْ كَانَ مِنَ الْمُقَرَّبِينَ فَرَوْحٌ وَرِيحَانٌ وَجَنَّةُ نَعِيمٍ﴾
 الرافعة: 82 - 89

92 መለያ የሚገኝበት ሐሳስ

« እነዚያ ጌታችን አላህ ነው ያሉ፡ ከዚያም ቀጥ ያሉ፡ አትፍሩ፡ አትጸኑም፡ በዚያችም ተስፋ ታል ትደረግላችሁ በነበራችሁት ገነት ተበሰሩ፡ በግለት በነሱ ላይ መላእክት ይወርዳሉ»⁹³

« (ነፍስ) ጎረርጌንም በደረሰች ጊዜ እናንተ ያን ጊዜ የምታዩ ስትኾኑ። እኛም፡ ገን አታዩም እንጅ ከናንተ ይልቅ ወደርሱ የቀረብን ስንኾን። የግትጽኙም ከኾናችሁ። እውነተኞች እንደኾናችሁ፡ (ነፍሲቱን ወደ ለካሉ) ለምን አትመልሷትም። (ግጅ) ከባለግሉቹ ቢኾንግ። (ለርሱ) ዕረፍት፡ መልካም ሲሳይም፡ የመጠቀሚያ ገነትም አልለው።»⁹⁴

አንድ አማኝ (መ-አሚን) ለሁለቱ መላእኮች ጥያቄ መልስ ሲሰጥ የሚሆነውን ሁኔታ አስመልክተው ነቢዩ (ሰ.ዐ.ወ) እንዲህ ብለዋል፡-

(ينادى مناد من السماء أن صدق عبدى، فأفرسوه من الجنة،
واللبسوه من الجنة، وافتحوا له بابا إلى الجنة، قال فيأتيه من
روحها وطيبها، ويفسح له فى قبره مد بصره) رواه أحمد

« ከሰማይ ጠሪ ይጣራና ባሪያዬ እውነት ተናገሯልና ከገነት (ምንጣፍ) አንጣቶለት፡ከገነት (ልብስ) አልብሉት፡ ወደ ገነት የሚወስድ በርም ክፈቶለት ይላል። በዚህም (ከገነት) እርይታዋና መልካም መሳሳዋ ይመጡለታል፡ የሳይት እይታ እስከ ሚደርስበት ርቀት ድረስም መታብሩ ይሰጥለታል።»⁹⁵

በመጨረሻው ቀን ግመን ከሚያስገኛቸው ከፍተኛ ውጤቶች መካከል፡-

አንደኛ፡- ለዚያ ቀን ምንዳ ተስፋ በማድረግ ለመልካም ሥራ መጓጓትና ፍላጎት ማሳደግ፤

93 ላሚያ አለስጅላህ /41/፡30

94 አል- ሞቴገህ /56/፡ 83-89

95 አሕመድ የገዝተ ሐላስ

ሁለተኛ:- የአላህን ትዕዛዝ መጣስ በዚህ ቀን የሚያስከትለውን መሪር ቅጣት በግልብ ከከተ ሥራ የመቆጠብ ገራት ግላደጉ፤

ሦስተኛ:- አንድ አግኝ (መ-አሚን) በዚህች ጠረ ዓለም ከሚያመ ልጡት ነገሮች በወዲያኛው ዓለም በሚኖረው ተድላና ምንዳ መጽናናቱ፤ ይገኙበታል።

ከሓዲዎች ከዋት በኋላ ዳግም መተስተስ የግይቻል ነው በግለት አስተባብለዋል። ይህ አባባል ግን ሽሪዓው ተጨባጭ ሁኔታና አእምሮ በግስረጃ የሚያስባብሉት ውሸት ነው።

የሽሪዓን ግስረጃ በተመለከተ አላህ (ሱ.ወ) እንዲህ ብሏል:-

﴿ زعم الذين كفروا ان لن يبعضوا قل بلى وربي لتبعثن، ثم لتنبؤن بما عملتم، وذلك على الله يسير﴾ التباين: ٧

« እነዚያ የሴቶች በፍጹም የግይታለቱ መኖራቸውን እለቡ፤ አይደለም በጌታዬ እምላሊሁ፤ በእርግጥ ትተስተላላችሁ፤ ከዚያም በሠራችሁት ሁሉ ትነገራላችሁ፤ ይህም በአላህ ላይ ተላል ነው፤ በላቸው።»⁹⁶

መለኮታዊ መጻሕፍትም በዚህ ነጥብ ላይ ሙሉ በሙሉ ይስግግሉ። ተጨባጭ ሁኔታን በተመለከተ ደግሞ አላህ (ሱ.ወ) በዚህች ዓለም ላይ ሰዎች ከሞቱ በኋላ ከመታብራቸው ነፍስ ዘርተው እንዲተስተሱ በግድረግ አሳይቷል። በአል-በተራህ ምዕራፍ ውስጥ ይህንን የሚያረጋግጡ አምስት ምሳሌዎች ተመልክተዋል።

አንደኛው ምሳሌ:- የነቢዩ ሙሣ (ሱ.ወ) ሕዝቦች አላህን በዓይኖችን ካላየን በስተቀር አናምን ባሉ ጊዜ አላህ (ሱ.ወ) ገድሏቸው እንደገና አስነስቷቸዋል።

96 እል- ተጽዕን /64/: 7

ይህን በግስመልክት አላህ (ሱወ) ለአስራሌል ልጆች እንዲህ ብሏል:-

﴿ وَإِذْ قُلْتُمْ يَا مُوسَىٰ لَنْ نُّؤْمِنَ بِكَ حَتَّىٰ نَرَىٰ لِلَّهِ جَهْرَةً، فَآخَذْتُمْ
لِلصَّاعِقَةِ، وَلَنْتُمْ تَنْظُرُونَ، ثُمَّ بَعَثْنَاكَ مِنْ بَعْدِ مَوْتِكَ لَعَلَّكُمْ
تَشْكُرُونَ ﴾ البقرة: ٥١ - ٥٦

« ሙላ ሆይ! እላህን በገልጽ እስከጥናይ ድረስ ላንተ በፍይዝ እናጥጋለሁ፣
ባላችሁ ጊዜ (አስታውሱ)፤ እናንተም እየተመለከታችሁ መበረት ያዘቻችሁ፤
(ለላዎቹ ጥርጣጃችሁ ጥቅ)። ከዚያም ታመሰገኑ ዘንድ ከዋታችሁ በኋላ
እስከላናችሁ።»⁹⁷

ሁለተኛው ምሳሌ:- የአስራሌል ልጆች ከመካከላቸው ገዳዩ ሳይታወቅ
ጥቶ የተገኘውን ሰው ታሪክ የግሪመለክት ሲሆን የግጥምን ገዳይ ለግወት አላህ
ባዘዛቸው መሠረት ላዎ አርደው በላግ ከረላ አካል ግጥምን ሲመቱ ግጥ
ሕይወት ዘርቶ ገዳዩ ግን እንደሆነ ተናገሯል። ይህን ለስመልክት አላህ
(ሱወ) ቀርአን ውስጥ እንዲህ ብሏል:-

﴿ وَإِذْ قُلْتُمْ نَفْسًا فَاذْهَبْ فِيهَا، وَلِلَّهِ مَخْرَجٌ مَّا كُنْتُمْ تَكْتُمُونَ، فَقُلْنَا
لِأَصْرَبِهِ بِبَعْضِهَا كَذَلِكَ يُحْيِي اللَّهُ الْمَوْتَىٰ، وَيُرِيكُمْ آيَاتِهِ لَعَلَّكُمْ
تَعْقِلُونَ ﴾ البقرة: ٧٢ - ٧٣

« ነፍስንም በገደላችሁና በርዳዎ (ገዳይ) በተከራከራችሁ ጊዜ (አስታውሱ)፤
እላህም ትደባቁት የበደራችሁትን ሁሉ ገላጭ ነው። (በድንገት) በከፍተኛ ጥቅት
እልገህ (መቅትምና ተላ ገላጭንም ተናገረና ጥቅ)፤ እንደዚሁ እገዛውን
ያስገልጻል፤ ታውቁዎ ዘንድ ታረፍቶችን ያሳያችላል።»⁹⁸

97 እል-ወተራህ /2/: 54-56
98 እል-ወተራህ /2/: 72-73

ፖስተኛው ፆላሴ:- ሞትን ለመሸሸ በሺዎች የሚቆጠሩ ሆነው ከአገራቸው የወጡትን ሰዎች ታሪክ የተመለከተ ሲሆን እነዚህን ሰዎች አላህ ከገደላቸው በኋላ እንደገና ተስተዳቸዋል። ይህን በማስመልከት አላህ (ሱ.ወ) እንዲህ ብሏል:-

﴿لَم تَرَى إِلَى الَّذِينَ خَرَجُوا مِنْ دِيَارِهِمْ وَهُمْ أُلُوفٌ
حَزْرَ لِمَوْتٍ، فَقَالَ لَهُمْ "لَا مَوْتُوا، ثُمَّ أَحْيَاهُمْ إِنَّ اللَّهَ لَنُؤْ
فَضِلَّ عَلَى النَّاسِ، وَلَكِنْ أَكْثَرَ النَّاسِ لَا يَشْكُرُونَ﴾
البقرة: ٢٤٣

« ወደ እነዚያ አገራት ብዙ ሺሕ ፕነው ሞትን ለመፍራት ከሀገራቸው ወደ ወጡት ሰዎች ዕውቀትህ አልደረሰም? አላህም ለእርሱ ሙቱ አላቸው፤ (ሞቱም)፤ ከዚያም ሕያው አደረጋቸው፤ አላህም በሰዎች ላይ ባለችርታ ነው፤ ገን አብዛኛዎቹ ሰዎች አያመለክቱም።» 99

ስራተኛው ፆላሴ:- በእንዲት የወደመች ከተማ ውስጥ ሲያልፍ ይህች የጠፋች ከተማ እንዴት ጽንም መቀስቀስ ትችላለች ብሎ በገራዋት የተናገረውን ሰው ታሪክ የሚመለከት ነው። አላህ (ሱ.ወ) ይህን ሰው አንድ መቶ ዓመት ሞቶ እንዲቆይ ካደረገው በኋላ እንደገና የቀስቀሰው መሆኑን እንደሚከተለው ተናግሯል:-

﴿لَوْ كُنَّا نَمُرُّ عَلَى قَرْيَةٍ وَهِيَ خَالِيَةٌ عَلَى عُرُوشِهَا
قَالَ: لَنُحْيِيَ هَذِهِ لِقَدْ بَعْدَ مَوْتِهَا، فَأَمَاتَهُ اللَّهُ مِائَةَ عَامٍ،
ثُمَّ بَعَثَهُ، قَالَ: كَمْ لَبِثْتُ؟ قَالَ: لَبِثْتُ يَوْمًا أَوْ بَعْدَ يَوْمٍ﴾

قال: بل لبثت منه عام فانظر إلى طعامك وشرابك لم يتسنه وانظر إلى حمارك ولنجعلك آية للناس وانظر إلى العظام، كيف ننشزها، ثم نكسوها لحما؟ فلما تبين له قال: اعلم ان الله على كل شيء قدير ﴿ البقرة: ٢٥٩

« ወይም ያንን በከተማ ላይ እርሷ በጠራዎች ላይ የወደቀች ስትኾን ያለፈውን ሰው ብዜ፤ (አላየህም??) ፡- ይህችን (ከተማ) ከሞተች በኋላ አላህ እንዴት ሕያው ያደርጋታል? አለ፤ አላህም ገደለው፤ መቶ ዓመትን (አቀየውም)፤ ከዚያም አስነሳው፡- ምን ያህል ቆየህ? አለው፤ እንድን ቀን ወይም የተገኘ ከፊል ቆየሁ አለ፤ አይደለም መቶን ዓመት ቆየህ፤ ወደ ምንብህና ወደ መጠሃም ያልተለወጠ ሲኾን፤ ተመልከት፤ ወደ ለሀያህም ተመልከት፤ ለሰዎችም አስረጅ እናደርገህ ዘንድ፤ (ይህንን ሠራን)፤ ወደ ዐፅኖቹም እንዴት እንደምናስነሳት ከዚያም ሥጋን እንደምናለብላት ተመልከት፤ አለው፤ ለርሱም (በግዮት) በተገለ ጸለት ጊዜ፡- አላህ በነገሩ ሁሉ ላይ ቻይ መኾኑን ዐውቃለሁ፤ አለ።» 100

ለምስተኛው ምሳሌ፡- ተወዳጁ ነቢዩ ኢብራሂም (ሰ.ዐ.ወ) ፣ አላህ (ሱ.ወ) ሙታንን እንዴት እንደገና እንደሚያስነሳ እንዲያሳያቸው የለመኑ በትን ሁኔታ የሚመለከት ታሪክ ነው። በዚህ መሠረትም አላህ (ሱ.ወ) አራት ወርችን አርደው በመበለት በአካባቢያቸው በነበሩት ተራሮች ላይ የወፎቹን ሥጋ እንዲያስቀምጡ ኢብራሂምን አዘዛቸው። ኢብራሂም የታዘ ዙትን ከፈጸሙ በኋላ ወፎቹን ሲጣሩ በተራሮች ላይ የተበታተኑ አካሉ ቻቸው እየተገጣጠሙ ወደ ኢብራሂም እየሮጡ መጡ።

ይህንኑ አስመልክቶ አላህ (ሱ.ወ) ቁርአን ውስጥ እንዲህ ብሏል፡-

﴿ وَإِذْ قَالَ إِبْرَاهِيمُ رَبِّ ارْنِي كَيْفَ تُحْيِي الْمَوْتَىٰ؟ قَالَ: أُولِمُ تَوَظَّنْ! قَالَ: بَلَىٰ، وَلَكِنْ لِيَطْمَئِنَّ قَلْبِي. قَالَ: فَاخْذْ

أربعة من الطير فصرهن إليك، ثم اجعل على كل جبل
 منهن جزءاً ثم ادعهن يأتينك سعياً، واعلم ان الله عزيز
 حكيم ﴿ الفرة: ٢٦٠ ﴾

« ሊብራሂዎም ጌታዬ ሆይ፤ ሙታንን እንዴት ሕያው እስኛምታደርግ አላየኝ
 ባለ ጊዜ፤ (እስታውስ፤ አላህ)፡- አላመንክምን? አለው፤ አይደለም (አምኛለሁ)
 ፤ ግን ልቤ እንዲረጋጋው አለ፤ (አላህም)፡- ከዘራሪዎች (ከወርቆች) አራትን ያዝ፤
 ወደ እንተም ሰብስባቸው፤ (ቀራርጣቸውም)፤ ከዚያም በጥረበታው ሁሉ ላይ
 ከነርሱ ቀራጭን አድርገ፤ ከዚያም ጥራቸው፤ ፈጥኛው ይመጥሃልና፤ አላህም
 እሸናፈ ጥበበኛ መቼትን ያወቅ አለው። » 101

እነዚህ ሙታንን እንደገና ወደ ሕይወት መመለስ የሚቻል መሆኑን
 በተጨማሪ የሚያሳዩ ምሳሌዎች ናቸው። ቀደም ሲል ለመርየም ልጅ ለዲሳ
 ሙታንን በአላህ (ሱ.ወ) ፈቃድ ከመቃብር በማስነሳት የሰጠውን ተአምራት
 አውስተናል።

ሕሊናዊ ማስረጃው ደግሞ በሁለት ይከፈላል

ለንደኛ፡- አላህ (ሱ.ወ) ሰግያትንና መራትን በውስጣቸው ያሉትን
 ፍጥረታት በአጠቃላይ ከመጀመሪያው የፈጠረ አምላክ ነው። ፍጥረታትን
 መጀመሪያ ማስገኘት የቻለ ፈጣሪ እንደገና ከጠፋ በኋላ መልሶ ማስገኘት
 አይላነውም። ይህንኑ በማስመልከት አላህ (ሱ.ወ) እንዲህ ብሏል፡-

﴿ وهو الذى يبدأ الخلق ثم يعيده، وهو أهون عليه ﴾

الرؤم: ٢٧

فاعلين ﴿ الأنبياء: ١٠٤

« እርሱም ፡ ያ ሙናጦን የጊደዮር፤ ከዚያም የጊጦልሎ ነው፤ እርሱም
(ሙልሱ) ፀርቶ ላይ ፀጥታ ገደ ነው፤ ...» ¹⁰²

« ... የፀረ-ፍጥነት ስርዓት እንደ ጀመረ፣ እንደሚታየው፣ (ፀረ-ፍጥነት) ስርዓት ላይ የሆነ ተጨባጭ ስርዓት፣ እኛ (የተጨባጭ) ምረቃችን ነን። 103

﴿ قل يحييها للذي أنشأها أول مرة، وهو بكل

خلقِ علیم ﴿ ہس: ۷۹

« ያ ለጽሑፍ ጊዜ (ከሊዮን) ያስገኘት ልያው ያደርጋል፤ እርሱም ለፍጡሩ ሁሉ (ጉዳት) ዐጥቷል፤ ለልዩነቱ 104

﴿ومن آياته لَنُكَرِيَ الْاَرْضَ خَاشِعَةً، فَاِذَا اُنْزَلْنَا عَلَيْهَا الْمَاءَ

اهتزت، وربت، إن الذي أحياها لمحيي الموتى، إنه على كل

مشي: قلير ﴿ فصلت: ٢٩

102 AA-4F (30): 27

103 AA-A70J (21): 104

104 84.7 / 36.7: 70

﴿ ونزلنا من السماء ماء مباركا، فأنبتنا به جنات وحب الحصيد،
والنخل باسقات لها طلع نضيد، رزقا للعباد، وأحيينا به بلدة ميتا
كذلك الخروج. ﴾ ٩٠ - ٩٥

« እንተ ምድርን ደረት ጌና ግዛትህ ከምልክቱ ነው፤ በርዳ ላይ ውገ
ዓረርን ጊዜ፤ (በቡታያዎች) ትላላላች፤ ትነፋለች፤ ያ ሕያው ያደረጋት
ጌታ በእርገጥ ሙታንን ሕያው አድራጊ ነው፤ እርሱ በነገሩ ሁሉ ላይ ቻይ
ነውና» 105

« ከሰማይ ሰፍከን ውሃ አረርን፤ በርሱም አትክልቶችና የግብርና
(አጽመራ) ፍራ እበቀልን። ከምሳግን ረሃኝም፤ ለርዳ የተደራረበ እንቡጥ
ያላት ስትጌን (እበቀልን) ። ለግርጌ ሲላይ ትጌን ዘንድ (እዚጋጃናት)፤ በርሱም
የጥቶችን አገር ሕያው አደረገበት፤ (ከሙታበር) ሙግትም እንደዚህ
ነው» 106

ከሐት ጉዳና ከተሳነቱ ሰዎች መካከል ከራሱ የሙታበር ውስጥ
ሲታይንና ተድላውንም በግስተባበል ከተለመደው ሕግ ውጭ የሆነ ሊሆን
የግይቸል ነው፤ እንዲሁ ሙታበር ቢከፈት እንደነበረ ሆኖ እናገኛለን እንጂ
ስፋትም ይሁን ጥበት ጨምሮ እናገኘውም በግራ አባባል ጠመጥል»

ይህን አባባል ሸሪዓው ነባራዊው ሁኔታና ሕሊናዊ ግስረጃ የግሪክ
ተባብሎት ትጥፈት ነው»

የሸሪዓውን ግስረጃ በተመለከተ የሙታበር ውስጥ ሥቃይና ደስታ
ስለመኖራቸው በመጨረሻው ቀን ከግመን ሥር በግጥቃለሉ ጉዳዮች
ውስጥ በ«ለ» ውስጥ ቁርአናዊ አንቀጾችና ነቢያዊ ሐዲሶች ግስረራችን
ይታወቃል። በተጨማሪም የግስተለውን ነቢያዊ ሐዲስ እናገኛለን፡-

105 ሊግል ለሐጃሳ 41/ 39

106 ታሩ /50/ 9-11

(خرج للنبي صلى الله عليه وسلم من بعض حيطان المدينة، فسمع صوت أنسانين يعذبان في قبورهما.. أن أحدهما كان لا يُستتر من البول ((وفى رواية من بوله)) وأن الآخر كان يمشى بالنميمة) رواه البخاري

« ነቢዩ (ሊዐ.፩) ከመደና አጥሮች ወጥተው ሁለት ሰዎች መቃባር ውስጥ ሲሰቃዩ ድምጻቸውን ሰሙ። ... እንደኛቸው ከ፩ንቱ የግድግዳ በት ነበር፤ ሌላኛው ደግሞ አላባረ (ሰውን የግጥሚያ ነገር አመላላሽ) ነበር።»¹⁰⁷

ተጨማሪም ሁኔታ በተመለከተ ደግሞ አንድ ሰው ተኝቶ በሕልሙ በጣም ሰፊ በሆነ ቦታ ላይ ሆኖ ሲደሰትና ሲዝናና ሊያይ ይችላል። ወይም ጠባብ አስጨናቂና ሥቃይ በመላበት ቦታ ውስጥ ሲሰቃይ ሊያይ ይችላል። ምናልባትም አንዳንድ ጊዜ በሕልሙ ምክንያት ከእንቅልፉ የግንባባት ሁኔታም ይኖራል። ይህ ሁሉ ሲሆን ገን መኝታው ላይ እንደነበረ እቤቱ ውስጥ እንዳለ መሆኑ ይታወቃል። ጥቅም የእንቅልፍ ወንድም ነው። አላህ (ሱ.፩) ለዚህ ነው እንዲህ ያለው:-

﴿لِلّٰهِ يَتَوَفَّى الْأَنفُسَ حِينَ مَوْتِهَا، وَالَّتِي لَمْ تَمُتْ فِي مَنَازِلِهَا فِيمَسْكُ الَّتِي قَضَىٰ عَلَيْهَا الْمَوْتَ وَيُرْسِلُ الْأُخْرَىٰ إِلَىٰ أَجَلٍ مُّسَمًّى﴾ الزمر: ٤٢

« አላህ ነፍሶችን በዋታቸው ጊዜ፤ ይወስዳል፤ ያችንም ያልዋተችውን በእንቅልፍ ጊዜ፤ (ይወስዳታል)፤ ታዲያ ያችን ጥቅን የፈረደባትን ይደላታል፤ ሌላይቱንም እስከ ተወሰነ ጊዜ ድረስ ይለቃታል።... »¹⁰⁸

107 በጥሩ የገገባት ልሊስ

ሕሊናዊ ማሰራጀት በተመለከተ ደግሞ አንድ ሰው ተሻቶ ከነባራዊው ሁኔታ ጋር ሙሉ በሙሉ የተጣጣመ እውነተኛ ሕልም ያያል። ምናልባትም ነቢዩ ሙሐመድን (ሰ.ዐ.ወ) እንዳሉ በዚህች ዓለማዊ ሕይወት በነበሩበት ጊዜ በነበራቸው አኳኋን ሆነው ያያቸዋል። ነቢዩን በዚህ ሁኔታ ያየ ሰው ደግሞ በትክክል ነቢዩን በእውን እንዳየ ይቆጠራል። ይህ ሁሉ ሲሆን ግን ሕልሙን ያየው ሰው እቤቱ ውስጥ መኝታው ላይ ጸኅዖሉ ሆኖ ነው። ይህ ሁኔታ በዓለማዊ ጉዳዮች ውስጥ የሚሆን እስከሆነ ድረስ ከወዲያኛው ዓለም ጉዳዮች ጋር በተያያዘ መልኩ የማይቻልበት ምን ምክንያት ይኖራል?

ሟቹ የተቀበረበት መቃብር ቢከፈት መቃብሩ ሰፋትም ሆነ ጥበት ላያሳይ ልክ እንደነበረ ይታያል በሚለው አባባላቸው ላይ ለተመረኮዙት ከተለያዩ አንጻር ምላሽ ይሰጣቸዋል።

አንደኛ:- ሸሪዓው ያረጋገጠውን ነገር እንዲህ ባሉ ተራ ውዥንብሮች መቃወም አይፈቀድም። ተቃዋሚው ሰው ሸሪዓው ይዟቸው የመጣቸውን እውነታዎች በሚገባ ቢያስተውል ውዥንብሮቹ ውዳቂ መሆናቸውን ይረዳል።

ሁለተኛ:- የመቃብር ዓለም ሕይወት (በርዘኸ) ጉዳዮች ከሕዋላዊ ግንዛቤ ውጭ የሆኑና በሰው ግንዛቤ ሥር ሊውሉ የማይችሉ ጉዳዮች ናቸው። እነዚህ ጉዳዮች ከሰው ግንዛቤ ሥር የሚውሉ ቢሆኑ ኖሮ ከሕላዊ ዕውቀት በራቀው (በጓይብ) ማመን ጥቅም የለሽ በሆነ ነበር። ባላቶ ነገር በሚያምኑ ምዕመናንና በከሐዲዎች መካከልም ልዩነት ባልኖረ ነበር።

ሦስተኛ:- የመቃብር ውስጥ ሥቃይና ደስታን የመቃብሩን መስፋትና መጥበብ መረዳት የሚችለው ሟቹ ብቻ ነው። ልክ አንድ ሰው ተሻቶ አስደሳችና ሰፊ ቦታ ውስጥ ሆኖ ወይም ጠባብና አስጨናቂ ቦታ ውስጥ ሆኖ በሕልሙ ሲመለከት እንደሚሆነው ማለት ነው። ሌላው ሰው የተኛው

ገለበጥ እቤቱ ውስጥ መኝታው ላይ እንደነበረ ምንም ለውጥ ያላሳየ መሆኑን ነው የሚረዳው። ነቢዩ (ሰ.ዐ.ወ) ከአላህ (ሱ.ወ) ራእይ (ወሕይ) ሲተላለፍ ላቸው ከባልደረቦቻቸው (ከሰሐቦቹ) መካከል ሆነው ይሰሙ ነበር። ሰሐቦቹ ግን ምንም አይሰሙም ነበር። አንዳንድ ጊዜም መልእክ በሰው ተመስሎ ወሕዩን ያስተላልፍላቸዋል። ሰሐቦቹ ግን መልእክን አያዩም፤ አይሰሙትም።

አራተኛ:- የሰዎች የግንዛቤ ደረጃ አላህ (ሱ.ወ) በሚሰጣቸው የግንዛቤ ደረጃ ብቻ የተገደበ ነው። ስለዚህ ሁሉንም ነገር ሊያውቁና ሊገነዘቡ አይችሉም። ሰባቱ ሰግያትና መረት በውስጣቸው ያሉት ፍጥረታት በሙሉ አላህን (ሱ.ወ) ያጠራሉ፤ ያወድሳሉ። ይህን ውዳሴ እንዳንድ ጊዜ አላህ (ሱ.ወ) ከፍጡራት መካከል ሰኸው ያሰግል። ይሁን እንጂ ይህ የፍጥረት ዓለም ውዳሴ ከኛ ግንዛቤ ውጭ ነው። ይህን በግስመልክት አላህ (ሱ.ወ) እንዲህ ብሏል:-

﴿تسبح له السموات السبع والأرض ومن فيهن، وإن من شيء إلا يسبح بحمده، ولكن لا تفقهون تسبيحهم﴾
 الاسراء: ٤٤

« ሰባቱ ሰግያትና ምድርም በውስጣቸውም ያለው ሁሉ ለርሱ ያጠራሉ፤ ከነገርም ሁሉ ከግመስገን ጋር የሚያጠራው (የሚያወድሰው) እንጂ አንድም የለም፤ ግን ግጥራታቸውን አታውቁትም!...»¹⁰⁹

ሰይጣኖችና ጋኔንም እንደዚሁ ምድር ላይ ይሄዳሉ ይመላለሳሉ። ጋኔኖች ነቢዩ (ሰ.ዐ.ወ) ዘንድ ቀርበው ነቢዩ የሚያነቡትን ቁርአን ካዳመጡ በኋላ ወደ ወገኖቻቸው ተመልሰው የሰሙትን መልክተ እስላም አስተ

109 አለ - ሊሰራ /17/: 44

108 አለ - ዙሮ /39/: 42

ላልረዋል። ይህ ሁሉ ገን ከኛ ገንዛቤ ውጭ ነው። አላህ (ሱ.ወ) ይህንን በግስመልክት እንዲህ ዘጋጅ:-

﴿ يا بني آدم ليقتنكم الشيطان كما أخرج أبويكم من الجنة ينزع
عنهما لباسهما ليرهما سوءاتهما، إنه يراكم هو وقبيله من حيث
لا ترونهم، إنا جعلنا للشياطين أولياء للذين لا يؤمنون ﴾
الأعراف: ٢٧

« የአዳም ልጆች ሆይ! ሰይጣን አባትህ እናታችሁን ሀፍረተ ገዛቸውን ሊያሳያቸው ልብላቸውን ከነሱ የገፈፋቸው ሊቸን ከገንት እንዲመዛቸው ሁሉ እናንተን አይኖከራችሁ! እነሆ እርሱ ከነበራጊቱ ከግታዩዋቸው ሥፍራ ያዩዋችኋልና! እኛ ሰይጣናትን ለነዚያ ለግያምነት ወዳጆች አድርገናል።» ¹¹⁰

ሰዎች ሁሉንም የተፈጥሮ ክስተት ከገንዛቤያቸው ሥር ግዋል የግይ ችሉ እስከሆኑ ድረስም ከሕዋላት የራቁና በሸሪዓው የተረጋገጡ ጉዳዮችን ለራሳቸው ስለግይገነዘቡ ብቻ ግስተባበል አይፈቀድም።

110 ሐላ- ኤፌሶ 7/1: 27

በቀደር ማመን

በ «ቀደር» ማመን አላህ (ሱ.ወ) በነባር ዕውቀቱና በጥበቡ መሠረት በተፈጥሮ ውስጥ የሚከለቱ ክስተቶችን በሙሉ ጥንቱ ወለና ማለቀመጡን ማመን ማለት ነው።

በቀደር ማመን አራት ነጥቦችን ያጠቃልላል

አንደኛ:- አላህ (ሱ.ወ) ነገሮችን ሁሉ ከራሱ ሥራዎች ጋር የተያያዙትንም ሆነ ከፍጡራት ጋር የተላበሩትን በጥቅሉና በዝርዝር መጀመሪያና መጨረሻ በሌለው ሁኔታ የሚያውቅ መሆኑን ማመን።

ሁለተኛ:- ይህን ሁሉ አላህ (ሱ.ወ) በተጠበቀው ሰሌዳ (ለውሐል መሕፋዝ) ላይ የጻፈው መሆኑን ማመን።

እነዚህን ሁለት ነጥቦች አስመልክቶ አላህ (ሱ.ወ) እንዲህ ብሏል:-

﴿أَلَمْ تَعْلَمْ أَنَّ لِلَّهِ يَعْظَمُ مَا فِي السَّمَاوَاتِ وَالْأَرْضِ، إِنَّ ذَلِكَ فِي كِتَابٍ، إِنَّ ذَلِكَ عَلَى اللَّهِ يَسِيرٌ﴾ المحج: ٧٠

« አላህ በሰግዶና በምድር ውስጥ ያለን ሁሉ በእርግጥ የግረዎት መቼትን አታውቅም? ይህ በመጽሐፍ ውስጥ /የተመዘገበ/ ነው፤ ይህ በአላህ ላይ ገር ነው።» 111

መስሊም ዐብደላህ ብን ዐምር ብን አልላስን በመጥቀስ በዘንቡት መሠረት ነቢዩ (ሰ.ዐ.ወ) እንዲህ ብለዋል፡-

« كَتَبَ اللَّهُ مَقَادِيرَ الْخَلَائِقِ قَبْلَ أَنْ يَخْلُقَ السَّمَاوَاتِ وَالْأَرْضَ بِخَمْسِينَ أَلْفَ سَنَةٍ »

رواه مسلم

« አላህ (የኑፕረታትን ወላጆች ሰግዶትንና መረትን ከመፍጠሩ ከሃምሳ ሺህ ዓመት ቀደም ብሎ ነው የጻፈው (የወሰነው)።» 112

ሦስተኛ፡- ከአላህ ሥራ ጋር የተያያዙም ሆነ ከፍጡራት ድርጊት ጋር የተያያዙ ከሰታቶች በሙሉ በአላህ (ሱ.ወ) ፈቃድና በርሱ መሻት ብቻ የግፈጸሙ መሆናቸው ግመን። አላህ (ሱ.ወ) ከራሱ ሥራ ጋር የተያያዘውን አስመልክቶ እንዲህ ብሏል፡-

﴿وَرَبِّكَ يَخْلُقُ مَا يَشَاءُ وَيَخْتَارُ﴾ القصص: 78

﴿وَيَفْعَلُ اللَّهُ مَا يَشَاءُ﴾ إبراهيم: 27

﴿هُوَ الَّذِي يَصُورُكُمْ فِي الْأَرْحَامِ كَيْفَ يَشَاءُ﴾ آل عمران: 7

« ጌታህም የግሻውን ይፈጥራል፤ ይመርጣልም፤ ለነሱ (ለሰዎች) ምርጫ የላቸውም፤...» 113

« ... አላህም የግሻውን ይሠራል።» 114

« እርሱ ያ በግሕጻናት ውስጥ እንደግሻ አድርጎ የግብርጻችሁ ነው።...» 115

111 አል- ልጅ /22/: 70

112 መስሊም የዘንቡት ልላስ

113 አል-ቀላስ /28/: 68

114 ኢብራሂም /14/: 27

115 አል-ሂምራን/3/: 6

የፋጡራን ሥራ አስመልክተ አላህ (ሱ.ወ) እንዲህ ብሏል:-

﴿ولو شاء الله لسلطهم عليكم فلقاتلوكم﴾ الساء: ٩٠

«.. አላህም በኛ ኖሮ በእናንተ ላይ ጋይል በሰጣችውና በተጋደሉዋችሁም:»¹¹⁶

﴿ولو شاء الله ما فعلوه فذرهم وما يفترون﴾ الأنعام: ١٣٧

«... አላህም በኛ ኖሮ ባልሠሩት ነበር! ከትጥረታችውም ጋር ተዋቅሩ»¹¹⁷

አራተኛ:- ፍጥረታት በሙሉ በማንነታቸው በባህሪያቸውና በአጠቃላይ እንቅስቃሴያቸው ሁሉ የአላህ (ሱ.ወ) ፍጡራን መሆናቸውን ግመን» አላህ (ሱ.ወ) እንዲህ ብሏል:-

﴿الله خالق كل شيء وهو على كل شيء وكيل﴾ الزمر: ٦٢

﴿وخلق كل شيء فقدره تقديراً﴾ الفرقان: ٢

«አላህ የነገሩ ሁሉ ፈጣሪ ነው» እርሱም በነገሩ ሁሉ ላይ አስተናግሮ ነው»¹¹⁸

«... ነገሩንም ሁሉ የፈጠረና በትክክልም ያዘጋጀ ነው»¹¹⁹

ነቢዩ ኢብራሂም (ሰ.ዐ.ወ) ለሕዝባቸው የሰጡትን መልስ በመጥቀስ አላህ (ሱ.ወ) እንዲህ ብሏል:-

﴿ولله خلقكم وما تعملون﴾ الصافات: ٩٦

116 አለ-ጊዳ/4/፡ 90

117 አለ- አንገም /6/፡ 137

118 አለ-ዘመር /39/፡ 62

119 አለ- ፋርቃን /25/፡ 2

« አላህ እናንተንም የምትሠሩትንም የፈጠረ ሊቸን»¹²⁰

ከላይ በገለጽነው መሠረት በቀደር ግመን አገድ ሰው በፍላጎቱ በግፈጽግቸው ድርጊቶች ላይ ውሳኔና ችሎታ ያለው መሆኑን አይጻረርም።
ሸሪዓውና ነባራዊ ሁኔታ የዚህን አገጻራዊ ነጻነት ወላጅነት ያረጋገጡ ለታልና።

የሸሪዓውን ግረጋገጫ በተመለከተ ስለሰው ፍላጎት አላህ (ሱ.ወ) እንዲህ ብሏል:-

﴿فمن شاء اتخذ لى ربه مآباً﴾ النبا
﴿فالتوا حركم لى شئتم﴾ البقرة: ٢٢٣

« .. የሻውም ሰው ወደጌታው መመለስን ይይላል»¹²¹

« ... እርሻቸውንም በፈለጋችሁት ፔኒታ ድረሱ!»¹²²

ችሎታን አስመልክቶም አላህ (ሱ.ወ) እንዲህ ብሏል:-

﴿فالتوا لله ما استطعتم واسمعوا وأطيعوا﴾ التناين: ١٦
﴿لا يكلف الله نفساً إلا وسعها، لها ما كسبت وعليها ما اكتسبت﴾

البقرة: ٢٨٦

« አላህንም የቻላችሁትን ያክል ፍፋት! ትፅዡን ስሙም! ታሁም! ...»¹²³

« አላህ ነፍሱን ከችሎታዋ በላይ እያስገድዳትም! ለርስዋ የሠራቺው አላት።
በርስዋም ላይ ያፈራቺው (ጋጢአት) አለላት» ... »¹²⁴

120 እል- ለፍፋት /37/: 06

121 እል-ነጻነት /78/: 39

122 እል- ፀጥታ /2/: 223

123 እል-ተጋዕዝ /64/: 16

124 እል- ፀጥታ /2/: 286

ነባራዊውን ግስረጃ በተመለከተ ደገሞ ግንኙውም ሰው በፍላጎት ለመሥራት የመተው ነጻነትና መሻት ወይም ውሳኔና ፍላጎት ያለው መሆኑን ያውቃል። በፍላጎት የሚፈጽማቸውን እንደ ሚዲያ ያለውንና ከፍላጎት ውጭ የሚከሰተውን እንደ መንተጥተጥ ያለውን የሚለየውም በዚህ የመሻት ነጻነት ነው። ይሁን እንጂ ያንድ ሰው ፍላጎት ወይም ግሻትና ችሎታው በአላህ (ሱ.ወ) መሻትና ችሎታ ብቻ የሚከሰት ናቸው። አላህ (ሱ.ወ) እንዲህ ብሏል:-

﴿لَمَنْ شَاءَ مِنْكُمْ أَنْ يَسْتَقِيمَ، وَامْتَشَاوُنَ إِلَّا أَنْ يَشَاءَ اللَّهُ رَبُّ الْعَالَمِينَ﴾ التکویر: ۲۸ - ۲۹

« ከናንተ ተተኛ መቼንን ለሻ ሰው (መገመገም ነው)። የፍላጎት ጌታ አላህ ካልሻ ለትኩም። » 125

የኒቨርሱ በሙሉ የአላህ ንብረትና ግዛት በመሆኑ በግዛት ውስጥ ከርሱ ልውቀትና መሻት ውጭ የሚሆን ምንም አይኖርም።

ከላይ በገለጽነው መሠረት በቀደር ግማን አንድ ሰው ገደታዎቹን ለመተው ወይም ኃጢአት ለመሥራት ግመካኛና ግስረጃ ሊሆን አይችልም። ስለዚህም በዚህ ግመካኛነት በተለያዩ መንገዶች ውድቅ ነው:-

ለገደፉ:- አላህ (ሱ.ወ) እንዲህ ብሏል:-

﴿سَيَقُولُ الَّذِينَ يُشْرِكُوا لَوْ شَاءَ اللَّهُ مَا لَشَرِكُنَا وَلَا آبَاؤُنَا وَلَا حَرَمْنَا مِنْ شَيْءٍ، كُنَّا كَذِبُ الَّذِينَ مِنْ قَبْلِهِمْ حَتَّى ذَلُّوا بِأَسْنَا

قل هل عندكم من علم فتخرجوه لنا؟ ان تتبعون إلا الظن وان
 أنتم إلا تخرصون ﴿ الأنعام: ١٤٨ ﴾

« እነዚያ ያጋሩት፤ አላህ በሻ ናር እኛም አባቶቻችንም ባላጋራን ነበር፤
 አንዳችንም ነገር እርም ባላደረግን ነበር፤ ይላሉ፤ እንደዚሁ (እነዚህ እንደዋሹ)
 እነዚያ ከበረታቸው የነበሩት፤ ብርቱ ትጣታችንን እስከ ቀዳሱ ጽረሰ አስተ
 ባበሉ፤ ለኛ ታዛልቀልን ዘንድ (ግጋራታችሁን ለመውደዱ) እናንተ ዘንድ ፅውቀት
 አለን? ጥርጣራን እንጅ ሌላ አትከተሉም፤ እናንተ የኖሮች እንጂ ሌላ
 አይደላችሁም በላቸው።» 126

በቀደር (በአላህ መሻት) ግመካኘታቸው ተቀባይነት ቢኖረው ኖረው
 አላህ ትጣቱን ባላቀመላቸው ነበር።

ሁለተኛ:- አላህ (ሱ.ወ) እንዲህ ብሏል:-

﴿ رسلنا مبشرين ومنذرين لئلا يكون للناس على الله حجة بعد
 الرسل وكان الله عزيزا حكيما ﴾ النساء: ١٦٥

« ከመልከተኞቹ በኋላ ለሰዎች በአላህ ላይ አስረጅ እንዳይኖር፤ ለብላራዎችና
 ለሰረራሪዎች የኾኑን መልከተኞች (ላክን)፤ አላህም ለጃናረ ጥበቡ ነው።» 127

ቀደር ለአጥራዎች (ለሕግ ተላላፊዎች) ግመካኛ አስረጅ ቢሆን ናር
 መልከተኞች በመላካቸው ውድቅ ባልተደረገ ነበር። ከነቢያቱ መላክ በኋላ
 የተፈጸመው ጥፋትም በአላህ መሻት የተከሰተ ነውና።

126 ሌላ- አንጻም /8/: 148
 127 ሌላ- ጳሌ /4/: 165

ሦስተኛ:- ቡሻሪና ሙስሊም ዐሊይ ብን አቢ ጧሊብን በመጥቀስ የዘገቡት ቀጥሎ የተመለከተው የነቢዩ (ሰ.ዐ.ወ) ሐዲስ:-

(ما منكم من أحد إلا قد كتب مقعده من النار لو من الجنة.
فقال رجل من القوم: ألا نتكل يا رسول الله؟ فقال: لا تعملوا
فكل ميسر، ثم قرأ) :

« ከናንተ መካከል መተመላው ከእኛት ውስጥ ወይም ከገንት ውስጥ ያልተጻፈ (ያልተወሰነ) አንድም ሰው የለም።» የአላህ ሙልክተኛ ሆይ! በዚያው በተወሰነው ላይ ተግባራዊ እንቅስቃሴ ወይን ብሎ ከተሰበሰበው መካከል አንድ ሰው ሲጠይቅ:- « የለም ሥቴ! ሁሉም ለተፈጠረላት ነገር የተገራ (የተጠገኑት) ነውና።»

እሱና የሚከተለውን የአላህ ቃል አነበቡ:-

﴿ فلما من أعطى ولتقى الليل: ١٨

« ያ የሚጥራራ ጉና ገንዘብን (ሳድጎች) የሚሰጠው።»¹²⁰

በዚህም ነቢዩ (ሰ.ዐ.ወ) ሁሉም ሰው ግድታውን እንዲፈጽም በግዘዝ በቀደር ግመካኘትን ከልክለዋል።

ስራተኛ:- አላህ (ሱ.ወ) ባሪያውን ይህን ሥራ ይህን አትሥራ ብሎ አዘታል። ያዘዘውም የሚችለውን ብቻ ነው። እንዲህ በግለት:-

﴿فَاتَّقُوا اللَّهَ مَااسْتَطَعْتُمْ﴾ التَّغَابِين: ١٦

﴿لَا يَكُفُّ لِلَّهِ نَفْسًا إِلَّا وَسْعُهَا﴾ البقرة: ٢٨٦

« አላህንም የቻላችሁትን ያከል ፍሩት! ... » 129

« አላህ ነፍሱን ከችሎታዋ በላይ አያስገድዳትም! ... » 130

አንድ የአላህ ባሪያ በሥራዎቹ ላይ ተገዳጅ (ምንም የመሥራትና የመተው ነጻነት የሌለው) ቢሆን ኖሮ ሊወጣው የማይችል ከአትሙ በላይ የሆነ ግዴታ በተጣለበት ነበር። ይህ ደግሞ መሠረት የሌለው ውድት ነገር ነው። ስለዚህም ባለግወቅ ወይም በመዘንጋት ወይም ተገዶ ጋጢአት ቢፈጽም ምክንያት አለውና አይጠየቅበትም።

ለምስተኛ:- የአላህ ቀደር (መሻት) ነገሩ ከተከሰተ በኋላ ብቻ የሚታወቅ ድብቅ ምስጢር ነው። ያንድ ሰው ፍላጎት (ውላጌ) አንድን ሥራ የሚቀድም በመሆኑ ያን ሥራ ለመሥራት ያለው ፍላጎት የአላህን ቀደር በግወቅ ላይ የተመሠረተ አይደለም። በዚህም በቀደር ግመካኘቱ ይወገዳል። በግያ ውቴት ነገር ግመካኘት ወይም የግያውቴትን በአስረጅነት ግትረብ አይቻልምና።

ስድስተኛ:- የሰው ልጅ በዓለግዊ ጉዳዮቹ የሚስግግውን ለግገኘት ሊጓጓና የሚስግግውን ትቶ ወደግደስግግው የግደዘር መሆኑን እንመለከታለን። በዚህ በኩል በቀደር አያመካኝም። በሃይማኖታዊ ጉዳዮች ውስጥ ግን ከሚጠቅመው ነገር ወደሚጉዳው ነገር በመዘር በቀደር ለምን ያመካኛል? ሁለቱ ነገሮች አንድ ዓይነት አይደሉም??!

129 አለ-ተጋዘን /64/: 16

130 አለ- በጥራህ /2/: 286

ይህን የሚያብራራ ምሳሌ እነሆ፡- አንድ ሰው ሁለት መንገዶች ኖርት አንደኛው ገድያ፣ ዝርፊያ ፣ የመብቶች መደረር፣ ፍርሃትና ረሃብ ወደ ሰፈነበትና ሙሉ በሙሉ ሥርዓተ አልበኝነት ወደ ነገሠበት አገር የሚወስድ መንገድ ነው። ሁለተኛው መንገድ ደግሞ ሙሉ በሙሉ ሥነ ሥርዓት ወደሰፈነበት፣ ጸጥታው የተረጋጋ፣ የተደላደለ ኑሮ የሚገኝበት የሰው ሕይወት ከብፋና ንብረቱ ወደሚከበርበት አገር የሚያደርስ መንገድ ነው። ከሁለቱ መንገዶች የትኛውን ነው የሚይዘው?

ሥነ ሥርዓትና ጸጥታ ወዳለበት የሚወስደውን መንገድ ነው የሚይዘው። ጤነኛ አእምሮ ያለው ሰው ሥርዓተ አልበኝነትና ስጋት ወዳለበት አገር የሚወስደውን መንገድ ይዞ በቀደር ሊያመካኝ በፍጹም አይችልም። ታዲያ በወዲያኛው ሕይወት (በአኸራ) ነገር የገነትን መንገድ ትቶ የእሳት ጉዳና በመምረጥ በቀደር ለምን ያመካኛል?

ሌላ ምሳሌ፡- አንድ ሕመምተኛ መድኃኒት ይታዘዝለትና ሳይወድ በገድ ይጠጠዋል። ከሚጉዱት የምግብ ዓይነቶች ይከለክላልና እያሰፈለገውና ነፍሱ እየጽመጀች ይተወዋል። ይህ ሁሉ ለመዳንና ጤነኛ ለመሆን ሲባል ነው። በቀደር በማመካኘት ገን መድኃኒቱን ከመውሰድ አይታቀብም፤ ወይም የተከለከለውን ጉጂ የምግብ ዓይነት አይበላም። ታዲያ የሰው ልጅ አላህና ነቢዩ ያዘዙትን በቀደር በማመካኘት ለምን ይጥሳል? የከለከሉትንም በቀደር በማሳበብ ለምን ይፈጽማል?

በባተኝ፡- ግዴታዎችን በመተው ወይም ጋጢአቶችን በመፈጸሙ በቀደር የሚያመካኘው ሰው፤ ሌላ ሰው ጥቃት ፈጽሞበት ገንዘቡን ቢወስድበት ወይም መብቱን ደፍሮ በቀደር ቢያሳብብና አትውተለኝ ገፍ የፈጸም ከብህ በአላህ ቀደር ነው ቢለው ምክንያቱን አይቀበልም። ታዲያ ሌላ ሰው በዋለበት ገፍና የመብት መዳረር ሁኔታ በቀደር ግሳበቡን የማይቀበል እስከሆነ ድረስ እሱ ራሱ የአላህን (ሱ.ወ) መብት ተጋፍቶ ቀደርን በማመካኘት እንዴት ያቀርባል?!

የምዕመናን አዛዥ ሁመር ብን አልኸ። ቢቆረጥ የሚገባ ሌባ ተይዞ ቀረበላቸውና እጁ እንዲቆረጥ ያዛሉ። የምዕመናን አዛዥ ሆይ! ይቆዩኝ! እኔ የሰረቅሁት በአላህ ቀደር ነው አላቸው። ዑመርም፡- እኛም የምንቀርጠው በአላህ ቀደር ነው ግለታቸው ይነገራል።

በቀደር ማመን ከሚያስገኛቸው ጥቅሞች መካከል

አንደኛ፡- ሳቢያዎችን በመመርኮዝ ለሥራ ሲነሱ፤ ሁሉም ነገር በአላህ ቀደር (ውሳኔ) ብቻ የሚፈጸም በመሆኑ በሳቢያዎቹ ብቻ ላይ ሳይተማመኑ በአላህ (ሱወ) ላይ መተማመን።

ሁለተኛ፡- አንድ በው የፍላጎትን አግኝቶ ሲሳካለት በራሱ ብቃት አለመኩራራትና አለመመዳደቅ። ስኬቱ ከአላህ (ሱወ) በተገኘ ጸጋ እርሱ በወሰነው የድልና የበጎ ሳቢያዎች ውጤት ነውና። ራሱን በራሱ ማጥካሽትና ራሱን ግዙራራት ይህን የአላህ ጸጋ እንዳያመለግን ያዘናገዋል።

ሦስተኛ፡- በአላህ መሻትና በወሳኔዎቹ (በቀደር) ከሚፈጸሙት ጉዳዮች አንዱ የሚወደው ነገር ስለአመለጠው ወይም የማያስደስት ነገር ስለደረሰበት ሳይጨነቅ እርጋታና የሕሊና ዕረፍት ማስገኘት። የሰማያትና የምድሩ ንግሥና የገሉ በሆነው አላህ ውሳኔ የተፈጸመና ወደድንም ጠላንም የግድታ መፈጸም ያለበት ነገር ነውና። ይህንኑ በማስመልከት አላህ (ሱወ) እንዲህ ብሏል፡ ما أصاب من مصيبة في الأرض ولا في أنفسكم إلا في كتاب

من قبل أن نبرأها إن ذلك على الله يسير، لكيلا تأسوا على ما فاتكم ولا تفرحوا بما آتاكم والله لا يحب كل مختال فخور

الحديد: ٢٢ - ٢٣

« በምድርም፤ በነፍሶቻችሁም፤ መከራ (ማንንም) አትነካም፤ ሳንፈጥራት በፊት በመጽሐፍ የተመዘገበች ብትኾን እንጂ፤ ይህ በአላህ ላይ ዝረ ነው።) ይህ ግላው (ታችን) ባመለጣችሁ ጸጋ ላይ እንዳታዘኑ፤ አላህም በሰማችሁ ነገር (በት ዕቢት) እንዳትደሰቱ ነው፤ አላህም ኩራተኛን፤ ጉረኛን ሁሉ አይወድም።»¹³⁰

ነቢዩም (ሰ.ዐ.ወ) እንዲህ ይላሉ:-

(عجباً لأمر المؤمن إن أمره كله خير ، وإنيس ذلك لأحد إلا لمؤمن إن أصابته سراء شكر فكان خيراً له ، وإن أصابته ضراء صبر فكان خيراً له) رواه مسلم

« የአግኝ (መእምን) ሰው ነገር አስደናቂ ነው። ሁሉም ነገሩ በጉ (መልካም ጉን ያለው) ነውና። ይህም የአግኝ (ባህሪ) እንጂ የሌላ የግንም አይደለም። የሚያ ሰደሰት ነገር ሲገጥመው (አላህን) ያመሰግናል። ጥሩ ይሆናል። ከፋ ነገር ሲደርስበትም ይታገስና (ትዕግሥቱ) ጥሩ ይሆናል። »¹³¹

በቀደር ግመንን አስመልክተው ሁለት ቡድኖች ተሳስተዋል:-

አንደኛው:- አንድ የአላህ ባሪያ በሚሠራቸው ነገሮች ላይ የራሱ የሆነ ፍላጎትና ችሎታ (ኃይል) የሌለው ተገዳጅ ነው ያሉና «ጀበሪያ» በመባል የሚታወቅ ቡድን፤

ሁለተኛው:- አንድ የአላህ አገልጋይ በሚፈጽማቸው ሥራዎች ሁሉ የራሱ የሆነ ነጻ ፍላጎት (ውሳኔ) እና ኃይል ያለው ሲሆን፤ የአላህ (ሱ.ወ) ፍላጎት (መሺአህ) እና ችሎታው በግለሰቡ ተግባር ላይ ሄኒና (ተጽእኖ) የለውም የሚሉ «ቀደሪያ» በመባል የሚታወቅ ቡድን፤

131 ሙሉም የገጠቡት ሐላክ

ለመጀመሪያው ቡድን ለ «ጀበሪያ» የሚሰጥ የሽሪዓና የተጨባጭ እውነታ ምላሽ

ሽሪዓን በተመለከተ:- አላህ (ሱ.ወ) አንድ አገልጋዩ ፍላጎት (መሺአህ) እንዳለው በግረገጥ ሥራውን ከሠራው ጋር አያቆዟል። አላህ (ሱ.ወ) እንዲህ ብሏል:-

﴿منكم من يريد الدنيا ومنكم من يريد الآخرة﴾

آل عمران: ١٥٢

﴿وقل الحق من ربكم فمن شاء فليؤمن، ومن شاء

فليكفر، إنا أعتدنا للظالمين نارا أحاط بهم سرادقها﴾ الكهف: ٢٩

﴿من عمل صالحا فلنفسه، ومن أساء فعليها وما ربك بظالم

للعبيد﴾ فصلت: ٤٦

«... ከናንተ ውስጥ ትርቢቱን ዓለም የሚሻ አልለ! ከናንተ ውስጥም መጨረሻዎቹን ዓለም የሚሻ አልለ!...» 133

« :- እውነቱም፡ ከጌታችሁ ነው፤ የሻም ሴፕ ደመን፤ የሻም ሰው ይካድ፤ በላቸው፤ እኛ ለበደለኞች አጥርጥ በነሱ የነበበ የቸነችውን እሳት እዘጋጅተናል፤ ...» 134

« መልካም የሰራ ሰው ለነፍሱ ነው፤ ያጠፋም ሰው፤ በርሷ ላይ ነው፤ ጌታህም ለባርቹ በላይ አይደለም።» 135

133 ለሊ-ጊዮራን/3/፡ 152

134 ለሊ-ከሌፍ /18/፡ 29

135 ሐ.ሚያ ለሊ-ስጅላህ /41/፡ 46

ተወላዊነትን እውነት በተመለከተ፡- ግንኙነት ሰው በራሱ ፍላጎት በሚፈጽማቸው እንደ መብላት፣ መጠጣት፣ መግዛትና መሸጥ ባሉት ድርጊቶችና ከፍላጎቱ ውጭ በሚከሰቱት በወጣ ምክንያት እንደ መገተገተና ከጣሪያ መውደቅ በመሳሰሉት ድርጊቶች መካከል ያለውን ልዩነት ያውቃል። በመጀመሪያው ሁኔታ ሳይንደድ በምርጫውና በፍላጎቱ አድራጊ ነው። በሁለተኛው ሁኔታ ደግሞ ድርጊቱ በምርጫውና በፍላጎቱ የተከሰተ አይደለም።

ለሁለተኛው ቡድን ለ «ቀደሪያ» የሚሰጥ የሽሪዓና የአእምሮ መልስ

ሽሪዓን በተመለከተ፡- አላህ (ሱ.ወ) የግንኙነት ነገር ፈጣሪ ነው። ሁሉም ነገር የሚሆነው በርሱ መሻት (በመሸላው) ነው። የአገልጋይ ፍጡራት ሥራዎች የሚከሰቱት በርሱ ፍቃድና ፍላጎት መሆኑን በመገለጽ አላህ (ሱ.ወ) መጽሐፉ ውስጥ እንዲህ ብሏል፡-

﴿ولو شاء الله ما اقتتل الذين من بعدهم من بعد ما جاعتهم
 للبينات، ولكن اختلفوا فمنهم من آمن ومنهم من كفر، ولو شاء
 الله ما اقتتلوا ولكن الله يفعل ما يريد﴾ البقرة: ٢٥٣
 ﴿ولو شئنا لآتينا كل نفس هداها، ولكن حق القول مني لأملأن
 جهنم من الجنة والناس أجمعين﴾ السجدة: ١٣

« ... እሳህም በሻ ኖር፤ እነዚያ ከነርሱ (ከመልክተኞቹ) በኋላ የነበሩት፤ ገልጽ ታምራቶች ከመጡላቸው በኋላ ባልተጋደሉ ነበር፤ ገን ተለያዩ፤ ከነርሱም ውስጥ የካደ ሰው አልለ፤ እሳህም በሻ ኖር ባልተጥጉ (ባልተለያዩ) ነበር፤ ገን እሳህ የግሻውን ይሠራል።»¹³⁶

« በሻንም ኖር ነፋስን ሁሉ ትንነቷን (እምነቷን) በሰጠናት ነበር፤ ገን ገሠነም ከአጋንንትና ከሰዎች የተሰበሰቡ ችነው በእርግጥ እምላላሁ፣ ግለት፤ ቃሉ ከኔ ተረጋግጧል።»¹³⁷

አስዎርን በተመለከተ፡- ዩኒቨርስ በአጠቃላይ የአሳህ ንብረት ነው። የዚህ ዩኒቨርስ አካል የሆነው የሰው ልጅም የአሳህ (ሱ.ወ) ንብረት ነው። ተገዥው ንብረት ደግሞ በገዥው ባለንብረት ሀብት ላይ ከባለቤቱ ፍቃድና ፍላጎት (መሺአህ) ውጭ ሊያዝበት አይችልም።

የእስላማዊ እምነት (ዐቂዳ) ዓላማዎች

የእስላማዊው እምነት (ዐቂዳ) ዓላማዎች ግለት ፍላጎቶቹና እምነቱን ከመያዙ ጀርባ የግረያልግቸው ውድ ገበቆ ናቸው። ዓላማዎቹ ብዙና የተለያዩ ዓይነቶች ሲሆኑ ከነዚህም የግረከተሉትን እናገኛለን፡-

አንደኛ፡- ፍጹማዊ በሆነ ፍላጎት አሳህን (ሱ.ወ) ብቻ መገኘት። እርሱ ሸረክ የሌለው ብቸኛ ፈጣሪ በመሆኑ ዓላማንና መገኘትን (ልባዳን) ለርሱ ብቻ ግድረገ ገደታ ነው።

ሁለተኛ፡- አእምሮና ፍካራን ይህ ዐቂዳ ከልቦና በመጥፋቱ ምክንያት ከግረከለተው ሥርዓተ አልባ መደናበር ነጻ ግውጣት። ልቡ ከዚህ እምነት ባዶ የሆነ ሰው ወይ ልቡ ከሁሉም ዓይነት እምነት ባዶ ሆኖ ተጨባጩን ቁስ

136- ለሉ-84/4/2/፡ 253
137 ላሉ-85/4/32/፡ 13

አካል ብቻ የሚያመልክ ነው፡ ወይ ደግሞ በተላላቱ እምነቶችና አፈተረቶች ውስጥ የሚደናበር ነው።

ሦስተኛ፡- የሕሊናና የአመለካከት ደስታ ግለገላት። በዚህ ዐቂዳ ያመነ ሰው የሕሊና ጭንቀትም ሆነ የአመለካከት መምታታት የለበትም። ዐቂዳው አግኝታ በሰጠው ስለሚያገናኘው አቀናባሪ ጌትነቱንና ሕግ ሰጭ አስተዳዳሪነቱ ወደ በመቀበል ልቡ በአላህ ውሳኔ (ቀደር) ይረካል። በእስላም ጸንቶ ሌላ መተኪያ የማይፈልግ ይሆናል።

አራተኛ፡- አላህን በመገንዛት (በልባዳና) ከሰዎች ጋር ባለው ግህበራዊ ገንኙነት ዓላማና ተግባርን ከሰህተቶች ነጻ ግድረግ። ከእምነቱ መሠረቶች መካከል በመልክተኞች (በሩሱል) ግመን አንዱ በመሆኑና ይህም በተራው በዓላማም ሆነ በተግባር ንዑስ የሆነውን ፈለጋቸውን መከተል ስለሚያጠቃልል ነው።

አምስተኛ፡- በነገሮች ሁሉ ውስጥ ቁርጠኛና ትጉህ በመሆን፡ የመልካም ሥራ አጋጣሚን የአላህን ምንዳ/ሰዋብ/ በግሰብ ሳይጠቀሙ እንዳያመልጥ ግድረግ። የሚያስከትለውን ቅጣት በመፍራትም የጋጢአት አዝማሚያ ባዩ ቁጥር ከሥፍራው መራት። ከእምነቱ መሠረቶች አንዱ ደግሞ ከሞት ተቀስቅሶ በሠሩት ሥራ ዓይነት ተመጣጣኝ ዋጋ የሚሰጥ መሆኑን ግመን ነውና። አላህ /ሉ.ወ/ እንዲህ ብሏል፡-

﴿وَلِكُلِّ دَرَجَاتٍ مِمَّا عَمِلُوا، وَمَا رِبْكَ بِغَاثِلٍ مِمَّا يَعْمَلُونَ﴾

الأنعام 132

« ለሁሉም ከሠሩት ሥራ /የተበላላው/ ደረጃዎች አልጓቸው፤ ጌታህም ከሚሠሩት ሁሉ ዘንጊ አይደለም። » 138

ዚህ (ሰ.ወ.ወ) ቀጥሎ በተመለከተ ሐዲስ ለዚሁ ዓላማ ገፋፍተዋል፡-

(المؤمن للقوي خير وأحب إلى الله من المؤمن الضعيف، وفي كل خير أحرص على ما ينفعك واستعن بالله، ولا تعجز، وإن أصابك شئ فلا تقل لو أني فعلت كان كذا وكذا ولكن قل: قدر الله وما شاء فعل، فإن لو تفتح عمل الشيطان) رواه مسلم

«ጠንካራ አግኝ ከደነግፀ አግኝ ደበልጥ አላህ ዘንድ በላዊና የተወደደ ነው። በሁሉም ዘንድ ደግ ነገር አለ። ለጊጠትም ነገር ጓጉተህ (ተግተህ) ከአላህ ረድኤት ጠይቅ። ደነግ አትሁን። አንድ ችግር ሲደርስህ እንዲህ ባደርግ እንደዚያ ቢሆን ኖር እንዲህ በሆነ ነበር አትበል። አላህ ወሰነ፡ እርሱ የሻውን ሠራ በል እንጂ። (ቢሆን ኖር) የሰይጣንን ሥራ ትከፋታለችና።» 139

ስድስተኛ:- ሃይግናቱን ለግረጋገጥና ግዕዝናቹን ለግጠናከር ግንኛውንም ውጭንም ርካሹንም ነገር ሁሉ ለጊሰዋ፡ በዚህ ረገድ ለጊደርስበት ችግር ገድ የሌለው ጠንካራ ሕዝብ መመሥረት። ይህን አስመልክቶ አላህ (ሱ.ወ) እንዲህ ብሏል:-

﴿ إنما المؤمنون الذين آمنوا بالله ورسوله ثم لم يرتكبوا وجاهدوا بأموالهم وأنفسهم في سبيل الله أولئك هم الصالحون ﴾ المحرات: ١٥

(እውነተኛዎቹ) ምእመናን፡ እነዚያ በአላህና በመልክተኛው ያመኑት፡ ከዚያም ያልተጠራጠሩት፡ በገንዘቦቻቸውና በነፍሶቻቸውም በአላህ መንገድ የታገሉት ብቻ ናቸው። እነዚያ እነሱ እውነተኛቹ ናቸው።» 140

139 ሙስሊም የ ዘዘተት ሐዲስ
140 አል- ሐጃሩት /49/፡ 15

በባተኛ:- ገለበጦችንና ህብረተሰቦችን በግሻሻል ምንጻፍ ከቡሩን ሁሉ በግብዓት በዛሬይቱ ትርቢቷ ዓለምና በመጪው ዘለዓለግዊ ሕይወት ለተድላ መብቃት። ይህን አስመልክቶ አላህ (ቡ.ወ) እንዲህ ብሏል:-

﴿ من عمل صالحا من ذكر أو أنثى وهو مؤمن فلنحيينه حياة طيبة، ولنجزينهم أجرهم بأحسن ما كانوا يعملون ﴾ النحل: ٩٧

« ከወንድ ወይም ከሴት፤ እርሱ ለጥሻ ጥሻ በጉን የሠራ፤ ሙሉ ጎርጎ በእርግጥ እናናረዋለን፤ ይህንን ከክብሩ ነገር በሙሉ ምንጻፍ እንመገባቸዋለን።» 141

እነዚህ እንግዲህ ከእስላማዊ ዓቲያ ዓላማዎች ከፈሉኛ ሲሆኑ አላህ (ቡ.ወ) ለኛና ለሙስሊሞች በሙሉ ዓላማዎችን እውን እንዲያደርግልን እንመኛለን።

